שנה י' | גליון קיט | חודש מנחם-אב תשע"ט לפ"ק

בקודש חזיתיך

נייעס, באריכטן, אנטוויקלונגען, און היסטאריע פון

מוסדות יטב לב דרבינו יואל באה"ק

לצדקת רבי מאיר בעל הנס

בנה ביתך כבתחילה
וכונן מקדשך על מכונו
והשב כהנים לעבודתם

ולויים לשירם ולזמרם

תלמידי מוסדותינו
פון ירושלים
פארגאנגענעם חודש
אדר פארשטעלט ווי
לויים אינדרויסן פון די
חומות ירושלים

4
וואָס בעט איך דען פון ענק?
געדאנקן לכ' די 40'סטע יארצייט פון
מרן רביה"ק זי"ע, כ"ו אב הבעל"ט

21
זיידעניו דערצייל מיר
**דעם רבי'נס איסור צו
גיין צום כותל המערבי**

פראקטיש און באקוועם

1877.938.3853

24 שעה טעלעפאון סיסטעם

יטב לב

ארום דעם זייגער

מיט גרויס פרייד טוען מיר מעלדן פאר אלע אונזערע חשוב'ע תומכים שיחי'. אז כדי צו שטיין גרייט פאר אייך אין יעדן געלעגנהייט, האבן מיר איינגעשטעלט

24 שעה טעלעפאון סיסטעם

דורך וועלכן איר וועט קענען צוקומען צו "יטב לב" 24 שעה אין טאג פאר אלע אייערע אנגעלעגנהייטן

1877 - YETEV LEV - 938.3853

פאלגענד זענען טייל פון

די בענעפיטן

פון אונזער נייעם אויטאמאטישן סיסטעם

- איר קענט **24 שעה א טאג** הערן אייער **אקאונט איפארמאציע** ווי באלאנס אדער החזקת מלמד זכות.
- איר קענט אייך **מזכיר** זיין ביי די תשב"ר אין ארה"ק 24 שעה א טאג.
- **24 שעה א טאג** מעגליכקייט פאר קרעדיט קארד **נדבות** דורך אויטאמאטישע סיסטעם.
- איר קענט אלעמאל געבן **מתן בסתר** דורך א ק.ק. אנדעם וואס עמיצער זאל וויסן ווער דער נותן איז.
- איר קענט **הערן** די **תפלה** וואס די תלמידי מוסדותינו האבן מתפלל געווען פאר אייך.
- איר קענט **אויסליידיגן א פושקע** דורך ק.ק. אדער באשטעלן דעם פושקע-עסקן צו אייך אין שטוב.
- איר קענט זיך אלעמאל **פארבינדן** מיט סיי וועלכן פון די **עסקני המוסדות** אין אלע געגנטער.
- איר קענט **קויפן** דעם **זכות** החזקת מלמד פון א וואך אדער חודש אין אונזערע מוסדות.
- די סיסטעם וועט אייך אויטאמאטיש **אידענטיפיצירן** דורך אייער טעלעפאון.
- און נאך אסאך...

ArtisticGraphics

איסשטעל

פון דעם טעלפאון סיסטעם

1 מזכיר צו זיין א בקשה ביי די תשב"ר אין ארה"ק

2 צו געבן א נדבה מיט א קרעדיט קאר, אדער צו הערן אייבער אקאונט אינפארמאציע

3 מפעל החזקת מלמד

4 צו הערן די תפלה וואס די תלמידי מוסדותינו האבן מתפלל געווען פאר אייך

5 רבי מאיר בעל הנס פושקע

6 בקדש חזיתיך רעדאקציע

7 פרחי עסקנים אפטיילונג

8 צו ווערן פארבינדן מיט איינע פון אונזערע עסקנים

9 צו הערן איבער די גרויסע סגולה פון שטיצן מוסדות יטב לב, מיט הערליכע מוזיקאלישע באגלייטונג

0 סעקרעטערי און דזשענראל מעיל באקס

1877 - YETEV LEV - 938.3853

געדאנקען
לכבוד די
40'סטע
יארצייט פון
מרן רביה"ק
זי"ע, כ"ו אב
הבעל"ט

וואָס בעט איך דיך פון ענק?

כ"ו אב תשע"ט.

40 יאָר זענען שוין פאַרלאָפן פון יענעם כ"ו אב תשל"ט ווען דער הייליגער רבי זי"ע איז ארויף בסערה השמימה, איבערלאָזנדיג אונטער זיך א לגיון של מלך, א מיליטער פון טויזנטער ערליכע אידן יראים ושלימים וועלכע גייען אויף דעם אויסגעטראָטענעם דרך וואָס ער האָט אונז געלערנט, געמאָנט און געפאָדערט דורכאויס אַלע יאָרן וואס כלל ישראל האט געהאט די זכי' דער רבי זאָל פארשיינען דעם אמעריקאַנער באָדן און אויפשטעלן פונדאָסניי דעם פשרה'לאָזן אידישקייט נאָך די צווייטע וועלט מלחמה.

אין לויף פון די פאַרלאָפענע 40 יאר האָט דער מיליטער זיך שוין פארברייטערט, געדאָפלט און געטריפלט פי כמה בליעה"ר, און אלע טראָגן ווייטער מיט שטאָלץ דעם רבי'נס נאָמען אויף זיך. שיהא שמו של רבינו מתאהב על ידינו, 'סאַטמאַר' בלייבט ווייטער א באַגריף פון אָרגינעלע אידישקייט אויף די אלטע יסודות אָן קיין שינוי פון קיין זיז כל שהוא.

ווען עס קומט אַזאַ טאג, די יומא דהילולא קדישא, איז דאָס א זמן קהילה לכל. עס קומען זיך צונויף די צענדליגער טויזנטער תלמידים וחסידים בליעה"ר און גייען ארויף צום ציון הקדוש צו בעטן און מתפלל זיין "רבינו, עמוד בתפילה בעדינו". אין אזאַ צייט ווען מיר בעטן פונעם רבי'ן, דאַרפן מיר זיך מתבונן זיין וואָס דער הייליגער רבי בעט פון אונז!

ביי איינס פון די דינערס לטובת מוסדות יטב לב האָט אויפגעטרעטן הרבני החסיד המפורסם מוה"ר אהרן טייטלבוים ז"ל, און דערציילט ברבים מיט א געוואַלדיגע התרגשות דעם "בדידי הוה עובדא" ביי רבינו הקדוש זי"ע.

און הרה"ח ר' אהרן ז"ל האָט פארציילט ווי פאלגענד:

ס'איז געווען אין יאָר תשל"ח, בשעת ווען מ'האט אונז ממנה געווען אלס חברי הנהלה ארויסצוהעלפן יטב לב.

דער רבי זי"ע האט שוין דאַן געוואוינט אין קרית יואל, און ס'איז געקומען א רוף פון רבינ'ס שטוב צו מיר, און מיינע שותפים לדבר מצוה, הרה"ח ר' יונה וויטריאל און הרה"ח ר' יושע גאָלדבערגער ע"ה, אז מיר זאלן ארויסקומען קיין קרית יואל, דער רבי וויל צו אונז רעדן.

ווען מיר זענען אריינגעקומען צום רבי'ן ז"ל, האָבן מיר געזען אז דער רבי זיצט שטאַרק צובראָכן און האָט טרערן אין די אויגן.

איך האב זיך דערשראקן צו זען אזאַ מחזה, רבינו הקדוש זיצט און וויינט.

האב איך געפרעגט: **"פארוואָס וויינט דער רבי"?**

האט דער רבי זי"ע ארויפגעלייגט זיין האַנט אויף זיין הייליג האַרץ, און געפרעגט 2 מאל בזה הלשון:

"וואס וועט זיין מיט מיינע ארץ ישראל'דיגע מוסדות"?

"וואס וועט זיין מיט מיינע ארץ ישראל'דיגע מוסדות"?

הערנדיג דעם רבינ'ס טיפע זאָרג, האב איך זיך תיכף אנגערופן:

"וואס הייסט?! מ'האָט דאָך אונז דריי ממנה געווען ארויסצוהעלפן די ארץ ישראל'דיגע מוסדות?!"

"און מיר זאָגן צו פאר'ן רבי'ן אז מיר וועלן טאן וואס נאר מעגליך צו שאַפן דאָס געלט, אז די מוסדות זאלן קענען ווייטער אנגיין, בליען און וואַקסן!"

אזוי ווי איך האב געענדיגט דאס זאגן, האט די הייליגע צורה פון רבי'ן זי"ע ממש ארויפגעשיינט, און זיך ארויסגעדרייט צו אונז און אנגעוואונטשן מיט א געוואַלדיגע חביבות וואָס מיר האבן זעלטן געזען, ותחי רוח יעקב אביהם!

הרה"ח ר' אהרן ז"ל פלעגט אלץ שפעטער זאָגן, אז ער געדענקט נישט קיינמאָל ווען זיי האבן אמאָל באקומען אַזעלכע ברכות מיט אזאַ מאירת עינים ווי דעמאלט.

און דער רבי ז"ל האט זיי דעמאלט געזאגט ווי פאלגענד:

"אין אמת'ן אריין וואָלט איך אליין געדאַרפט גיין נאך געלט פאר מיינע ארץ ישראל'דיגע מוסדות, נאר איך בין דאך נישט בכח אליין צו גיין, האָב איך ממנה געווען שלוחים אויף יעדע פלאץ, זיי זאלן גיין אנשטאט מיר."

"און ווען עטץ וועטס גיין נאָך געלט, זאלט איר זאגן אז איר זענט מיינע שלוחים, און מ'זאָל ענק אויפנעמען אזוי ווי איך וואלט ווען אליין געגאַנגען!"

ווען מען טראַכט וואָס דער רבי פארלאנגט פון אונז, דארף מען דערמאנען דאָס וואס עס האָט דערציילט הרה"ח ר' אברהם הכהן כ"ץ ז"ל פיליערגער מקוה איד דקהלתינו הק' אין וויליאַמסבורג, אַז דער רבי זי"ע האָט אים אַמאָל גערופן צוזאַמען מיט נאָך אידן, און זיי מעורר געווען איבער דאָס נחיצות פון שטיצן זיינע הייליגע מוסדות יטב לב. האָט דער רבי זיי בין הדברים געזאָגט בל"ק:

"וואָס וויל איך דען פון ענק? אַז די ערשטע פרוטה וואָס עטס האָטס זאל מען געבן פאַר מיינע מוסדות אין ארץ ישראל".

שפעטער בין השיחים האָט דער רבי זי"ע צוגעלייגט אַז ווען מ'לייגט אַריין געלט אין די יטב לב פושקע, זאָל מען געדענקן אַז דאָס איז צדקת רבי מאיר בעל הנס, און מתפלל זיין דערביי "אלקא דמאיר ענני".

אין איצטיגן מאָמענט ווען מ'טרעטן אַריין אינעם חודש אב, דער חודש ווען עס געפאַלט אויס די הילולא פון מרן רביה"ק זי"ע איז זיכער א צייט משנן צו זיין דרכיו, איבערצו'חזר'ן די הוראות און הדרכות וואָס דער רבי האָט אונז געלערנט, און זיך האַלטן מיט א פעסטקייט צו דעם וואס דער רבי האט פאַרלאַנגט און געבעטן אַז דאָס זאָל זיין די סאַמע ערשטע צדקה ביי אנ"ש, און אַזוי אַרום בעזהשי"ת זוכה זיין צו כל מיני ישועות בזכותו הגדול ובזכות צדקת רבי מאיר בעל הנס.

מוסיפין על הקודש

די חשוב׳ע לייענער זענען מוסיף אויף די ארטיקלען אין בקודש חזיתיך

ווער איז די לערערין?

שוכט"ס לכבוד מערכת "בקודש חזיתיך".

אין דעם העכסט-אינטערעסאַנטן מאמר "ראשית ממלכתו" פון פאַרגאַנגענעם חודש, ווי עס ווערט באַשריבן די רייכע היסטאָריע פון דאָס התייסדות פון די מיידל שולע "בנות ארץ ישראל" פון אונזערע הייליגע מוסדות אין בני ברק, איז צווישן אַנדערן געברענגט געוואָרן ציטאַטן פון די זכרונות פון הרה"ח ר׳ יצחק חיים ביקל ז"ל, איבער דעם וואָס ביים התייסדות פון די שולע האָט מען אויפגענומען א געוויסע בעלת מחנכת מרת פריידא ע"ה, וואָס אַלע האָבן איר געקענט אַלס "לערערין פריידא". ער דערציילט דאָרט פון איר איבערגעגעבענקייט און געטריישאַפט צו די תלמידות.

דאַכט זיך מיר אַז עס איז דאָ אַריינגעפאַלן א שטיקל טעות. איך געדענק אויך פון א בעלת מחנכת וועלכע איז געווען א שטאַרקער כח אין די שולע, וואָס מ׳האָט איר גערופן "לערערין פרעידין". קען זיין אַז אָרגינעל איז איר נאָמען פריידין, מיט א צירי, און מ׳האָט איר גערופן "פרעידין" מיטן קלאַנג פון א סגול, דאָס ווייס איך נישט. אָבער דאָס איז זיכער אַז פרעידין איז א משפחה-נאָמען און נישט קיין ערשטע נאָמען.

ס׳איז מעגליך אַז נאָר ביים איבערשרייבן די זכרונות פון ר׳ יצחק חיים, האָט דער שרייבער פאַרשטאַנען אַז ער זאָגט פריידא, ווי אַן ערשטע נאָמען. אָבער ריכטיג איז דאָס נאָר געווען איר פאַמיליע-נאָמען. אדרבה, ס׳וואָלט געווען אינטערעסאַנט צו הערן פון די ערשטע תלמידות פון די שולע, וועלכע געדענקן איר זיכער, ווי אַזוי זי האָט געהייסן, און אַנדערע זכרונות איבער איר.

יש"כ פאר אייער רייכע און גרונטליכע אַרבעט.
י. ז. לאָנדאָן יצ"ו

מערכת:
מיר שטעלן אַריין דעם בריוו כמות שהוא, און אדרבה, מיר וואַרטן צו הערן אן ענטפער איבער דעם, פון אַנדערע וועלכע האָבן מיטגעלעבט יענע תקופה.

אין מאנטשעסטער איז אפגעהאלטן געווארן א הערליכער דינער לטובת די הייליגע מוסדות יטב לב

אלס נואם הכבוד האט אויפגעטרעטן הרה"ג פה מפיק מרגליות רבי מאיר צוויבל שליט"א רב דביהמ"ד קדושת יו"ט אין ווילאמסבורג ומח"ס נר המאיר

מעלדונג
דער געווינער אויף די גרענד ראפעל
ביי די יטב לב פרויען פארטיס אין קרית יואל איז
משפחת ר׳ יואל בר"ד כהן הי"ו
מיר ווילן זיך באדאנקען פאר אלע באטייליגטע ביי די פילצאליגע פארטיס איבער די שטאט קרית יואל, השי"ת זאל אייך שענקען געזונט, פרנסה נחת, און אלעס גוטס תמיד
די פרויען פאראיין פון מוסדות יטב לב

בעזהשי"ת

בקודש חזיתיך

מאנאטליכע אויסגאבע וואס ווערט ארויסגעשיקט פאר תומכי מוסדות יטב לב דרב"י בארה"ק

Mailing address:
Yetev Lev Eretz Yisruerl
POB 2123 Monroe, NY 10949

פאר סיי וועלכע קאמענטארן, אדער ווער עס האט איבערצוגעבן סיי וועלכע עפיזאד אדער בילדער און דאקומענטן בשייכות מיט די אנטוויקלונג און אויפהאלטונג פון די מוסדות יטב לב, פארבינדט אייך מיט איינע פון די עסקני יטב לב, אדער רופט אריין אין אפיס

845.782.3091 עקסטענשאן **105#**
אדער קענט איר שיקן אן אימעיל צו
Bakodesh@yetevlevey.com

Layout and Design by:
www.Artistic.Group
Editing by:
Mastermind Marketing

עסקני מוסדות יטב לב

איבערצוגעבן נדבות פאר די מוסדות אדער זיך איינצוהאנדלען א שותפות אין החזקת מלמד

וויליאמסבורג
ר' מאיר פערל הי"ו, מנכ"ל
917.836.0447
הרב אהרן טייטלבוים שליט"א
917.453.0970
ר' הלל מנשה מארמארשטיין הי"ו
347.243.8419

קרית יואל
ר' דוד מאיר שווארץ הי"ו
845.421.5294
ר' אשר זעליג בלייך הי"ו
845.662.5250
ר' יושע אליעזר עקשטיין הי"ו
845.500.7101

בארא פארק
ר' משה חיים קאהן הי"ו
718.812.5249

מאנטריאל
ר' קלמן אליעזר לעווי הי"ו
514.915.6315

מאנסי
ר' יוסף מאיר שמידמאן הי"ו
845.270.8949

קרית טאהש
ר' יצחק שווארטץ הי"ו
450.419.1605

אויסטראליע
ר' זלמן גראס הי"ו
0431.695.391

אויסצולייזן א יטב לב פושקע אדער צו באקומען א נייע פושקע

וויליאמסבורג
ר' יואל לאנדא הי"ו
347.786.2985

קרית יואל
ר' יואל צבי הירשפעלד הי"ו
845.662.4091

פאר אלע איינגעלעגנהייטן פון דעם קרן הבנין החדש אין בני ברק רופט:

ר' בנציון אלי' זאלדאן הי"ו
845.537.0995

ר' יואל בראווער הי"ו
347.385.3892

ברכת מזל טוב

לכבוד ידידנו החשובים שהשמחה במעונם

הרה"ח ר' **משה חיים ווייס** הי"ו
מנהל מוסדותינו בני ברק יצ"ו
לרגל אירוסי נכדו למז"ט

הרה"ג ר' **יקותיאל יצחק בראך** שליט"א
מנה"ר וחבר הנהלת מוסדותינו ב"ב
לרגל אירוסי בתו למז"ט

הרה"ג ר' **צבי יודא ווייס** שליט"א
מגי"ש וחבר הנהלת מוסדותינו ב"ב
לרגל נישואי בתו למז"ט

הרה"ח ר' **אהרן צבי היילברוין** הי"ו
חבר הנהלת מוסדות יטב לב בירושלים עיה"ק
לרגל הולדת נכדתו למז"ט

הרה"ח ר' **מאיר פערל** הי"ו
מנכ"ל מוסדות יטב לב בארה"ב
לרגל הולדת נכדו למז"ט

הרה"ח ר' **קלמן אליעזר לעווי** הי"ו
מנהל האפיס של מוסדות יטב לב במאנטריאל
לרגל תגלחת בנו למז"ט

הרה"ח ר' **בנציון אליהו זאלדאן** הי"ו
מגדולי עסקני קרן הבנין בני ברק
לרגל הולדת נכדו למז"ט

הרה"ח ר' **יואל בראווער** הי"ו
מגדולי עסקני קרן הבנין בני ברק
לרגל הולדת בתו למז"ט

הרה"ח ר' **חיים אלעזר קליין** הי"ו
חבר הנהלת מוסדות יטב לב לאנדאן יצ"ו
לרגל הולדת נכדתו למז"ט

די אויסגאבע "בקודש חזיתיך" ווערט ארויסגעשיקט חודש'ליך אויף די פאסט פריי אן אפצאל פאר אלע אונזערע תומכים איבער ניו יארק און מאנטריאל

מאי דהוה

קורצע נייעס און נאטיצן מהנעשה והנשמע אינערהאלב די קארידארן פון אונזערע מוסדות אין ארה"ק, און באריכטן איבער די אקטיוויטעטן אין אויסלאנד למען קיום המוסדות

תושבי קרית יואל ציינן ארויס ווארימע שטיצע ביים יערליכן קאמפיין לטובת מוסדות יטב לב בארה"ק, דורכגעפירט אין קרית יואל אין די פארגאנגענע טעג אין אלע בתי מדרשים איבער די שטאט. שטארקע אינטערעסע ביי תומכי המוסדות צום רייכן ספר בזכרינו את ציון חלק ג' וואס איז ערשינען לכ' דעם היי יעריגן מגבית און ווערט פארטיילט פאר די תומכי המוסדות.

פארגאנגענעם ט"ו תמוז העעל"ט ביומא דהילולא פונעם אור החיים הקדוש, זענען די תלמידי הישיבה קטנה והישיבה גדולה פון בני ברק ארויסגעפארן פוקד זיין דעם ציון הק' אין באגלייטונג פון די חשוב'ע מנהלים און מגידי שיעור שליט"א. אויפ'ן וועג האבן די מנהלים שליט"א משמיע געווען ווארימע ווערטער במשנתו פונעם בעל ההילולא. אנקומענדיג צום ציון האבן די בחורים אינאיינעם געזאגט תהילים בהשתפכות הנפש להפקד בדבר ישועה ורחמים. נאכ'ן זאגן פרקי תהילים א לענגערע צייט האבן די בחורים פארלאזט דעם ציון הק', אהיימפארנדיג מיט א סיפוק רוחני זייענדיג פארזיכערט אז מ'האט בעז"ה גע'פועל'ט כל מילי דמיטב.

העכסט געלונגענער דינער "ראשון הוא" לטובת מוסדות יטב לב בארה"ק אפגעהאלטן אין לאנדאן קאמבינירט מיט סעודת הילולא פון מרן הישמח משה זי"ע פארגאנגענעם כ"ח תמוז העעל"ט. ווי אנשי שלומינו תושבי לאנדאן האבן זיך באטייליגט מיט א ווארעמקייט צו שטיצן דעם רבי'נס הייליגע ירושה די מוסדות יטב לב.

דער יערליכער דינער פון מוסדות יטב לב אין ירושלים עיה"ק ווי אנשי שלומינו תושבי ירושלים עיה"ק קומען זיך צוזאם צו שטיצן די הייליגע מוסדות יטב לב, איז היי יאר באשטימט געווארן אויף דעם קומענדיגן כ"ו אב הבעל"ט. אינאיינעם מיט די סעודת הילולא פון מרן רביה"ק זי"ע. אין די יעצטיגע טעג גייען די עסקני המוסדות ארום אויפארבעטן דעם עולם זיך אנצושליסן מיט שיינע סכומים לטובת המוסדות בפלטרין של מלך.

תושבי לאנדאן האבן געהאט דעם ערשטמאָליגן געלעגענהייט צו הערן גאָר רייכע פרקי זכרונות איבער די היסטאָריע פון אונזערע מוסדות יטב לב, ווען ביי א זעלטענעם פאנעל ביים היי יעריגן יטב לב דינער זענען הויפנס מיט ערשטהאַנטיגע סיפורים און פרקי זכרונות צום ערשטן מאָל אויפגעוויקעלט געווארן דורך שלשה מטיבי לכת בניהם היקרים פון די מנהלי המוסדות ז"ל במשך רבות בשנים. הרבני החסיד ר' אברהם שווארץ הי"ו בן הגה"ח ר' חנני' יום טוב ליפא ז"ל מנהל מוסדותינו הק' בירושלים עיה"ק. הרה"ח ר' ישראל זאב יאַקאָבאָוויטש הי"ו בן הרה"ג רבי בנציון ז"ל מנהל מוסדותינו הק' אין בני ברק. און הרה"ח ר' שמחה דוב יאָזשעף הי"ו בן הרבני החסיד ר' משה חיים דוד יאזשעף ז"ל מנהל מוסדותינו הק' אין נתני'. דער פאנעל איז נאך אלץ דער געשפרעך פון טאג אין לאנדאן.

תלמידי הישיבה גדולה פון בני ברק האבן געפראוועט א שבת התעלות אין עיה"ק צפת, אינאיינעם מיט די חשוב'ע מרביצי תורה, הרה"ג ר' מרדכי יאזשעף שליט"א מנה"ר, הרה"ג ר' שניאור זלמן ווייס שליט"א, און הרה"ג ר' חיים עזריאל יאזשעף שליט"א. דער שבת איז אריבער מיט גרויס דערהויבנקייט, און האט אריינגעברענגט א פרישן חיות אין די בחורים ובפרט אין די יעצטיגע טעג ווען ס'איז אריין אין קראפט די די גרויסארטיגע חזרה אויף די אלע לימודים פון א גאנץ יאר. און ס'איז ממש אן עונג רוחני מיטצוהאלטן דעם אש התורה וואס פלאקערט בין כותלי הישיבה.

נאכ'ן מסיים זיין משניות מס' שבת און מס' עירובין האבן די תלמידים פון כיתה ח' אין די תלמוד תורה אין בני ברק געפראוועט א שיינעם סיום אין דעם דערפל קוממיות. עס האט אויפגעטרעטן דער מנהל הרה"ג ר' אלעזר יונה שטיינמעץ, און דערנאך זענען די קינדער ארויס אויף א שיינעם שפאציר אינעם דערפל.

אין א נאבעלע שריט וואס איז שוין איינגעפירט אין די תלמוד תורה אין בני ברק פאר עטליכע יאר, לערנען די קינדער פון כיתה ז' דורך בעיון די 42 פשטים פונעם אור החיים הק' אויף דעם פסוק אם בחוקותי תלכו. א זאך וואס ברענגט אריין אין זיי א ווארעמקייט צו לימוד התורה בהתמדה. נאכ'ן דורכלערנען און דאס גוט קענען, האבן זיי ערהאלטן במתנה די ספרים אור החיים על התורה, אין די יומא דהילולא קדישא פונעם אוה"ח הק'.

אין די פארגאנגענע טעג איז אריין אין דרוק דער נייער "יטב לב לוח" לשנת תש"פ וואס וועט ווי יאר יערליך פארטיילט ווערן פאר די תומכי המוסדות ביים ציון פון רביה"ק ביומא דהילולא רבתי כ"ו אב הבעל"ט.

אין מאנטשעסטער איז אפגעהאלטן געווארן א הערליכער דינער לטובת די הייליגע מוסדות יטב לב, אלס נואם הכבוד האט אויפגעטרעטן הרה"ג פה מפיק מרגליות רבי מאיר צוויבל שליט"א רב דביהמ"ד קדושת יו"ט אין ווילאמסבורג ומח"ס נר המאיר.

כאילו בעל השמועה

עומד כנגדו

ביומא דהילולא רבה כ"ו אב

איידער איר גייט אריין בקודש פנימה צום אוהל הק', דערמאנט זיך ווי צורת קדשו פון מרן רביה"ק זי"ע האט אויפגעלאכטן ווען אידן האבן אריינגעברענגט נדבת לבם לטובת מוסדותינו הק'

יטב לב באה"ק

דער געטרייער מנכ"ל המוסדות הרה"ח ר' **מאיר פערל** הי"ו און די עסקנים פון **מוסדות יטב לב**,ווארטן אייך אפ הארט נעבן דעם טויער פון ביה"ח **אפצונעמען אייער ברייטהארציגע נדבה**

אונזער
לוח השנה לשנת תש"פ
וועט אי"ה פארטיילט ווערן פאר די מתנדבים בעם

עפּיזאָדן, שטריכן, היסטאָרישע געשעענישן,
אַרום דעם התייסדות פון מוסדות יטב לב דסאַטמאַר

ראשית ממלכתו

מיר האָבן אָנגעהויבן צו דערציילן דעם השתלשלות פון דאָס התייסדות פון די מיידל שולע "בנות ארץ ישראל" פון אונזערע הייליגע מוסדות אין בני ברק, און מיר האָבן שוין דערציילט איבער פאַרשידענע אויסנאַמליכע שוועריגקייטן מיט וואס די שולע האָט זיך אָנגעשטויסן פון די ערשטע מינוט אן.

זעקס וואָכן אָן קיין שולע

עס וועט זיין אינטערעסאַנט צו ברענגן אַביסל פון די זכרונות פון דעם פיליעריגער מנהל המוסדות הרה"ג רבי בנציון יאַקאָבאָוויטש ז"ל איבער דאָס נחיצות פון די שולע וואָס דער רבי האָט מייסד געווען.

ער דערציילט אַז אין די גאַנץ ערשטע יאָרן וואָס ער האָט געוואוינט אין בני ברק, איז אונטערגעוואַקסן זיין עלטסטע טאָכטער הרבנית תליט"א (אשת להבחל"ח הגה"צ רבי אלי' כ"ץ זצ"ל רב דקהלתינו הק' שיכון קרית יואל-ב"ב). סאַטמאַר האָט נאָך דאַן נישט פאַרמאָגט קיין אייגענע שולע, און ער האָט איר שוין געדאַרפט אַריינשטעלן אין קינדערגאַרטן. האָט ער איר אַריינגעשטעלט אין אן אַנדערע שולע, וואָס זייער קינדערגאַרטן-קלאַס איז געווען אין א בנין קעגן איבער זיין דירה.

נאָך א שטיק צייט וואָס זיין טאָכטער האָט געלערנט דאָרט אין די שולע, האָט די לערערין פון די קלאַס חתונה געהאַט. הר"ר בנציון האָט זיך דערוואוסט פון א געוויסע שטאַרקע הזנחה ביי די לערערין, און ער געהאַט קעגן איר שטאַרקע טענות. ער האָט דעריבער געהאַלטן אַז דער מוסד טאָר נישט פאָרזעצן איר צו האַלטן אַלס לערערין, ביז ווען זי וועט זיך פאַרבעסערן אין דעם הינזיכט.

הר"ר בנציון האָט זיך געוואָנדן צו דעם מנהל פון די שולע, און האָט אים געזאָגט זיינע טענות וואָס ער האָט אויף די לערערין. דער מנהל האָט איינגעזען דאָס גערעכטיגקייט פון די טענות, אָבער דאך האָט ער פון זיינע ווערטער פאַרשטאַנען, אַז דער מנהל האָט נישט די מעגליכקייט צופיל צו טון אין דעם נושא.

וועלענדיג ווירקן אויף דעם מנהל אַז ער זאָל יאָ עפּעס טון אין דעם נושא, האָט הר"ר בנציון אים געזאָגט, אַז דער רבי האָט מצליח געווען צו עפענען אין בני ברק א תלמוד תורה וואו מ'לערנט דייקא אויף די אידישע שפּראַך. "די תלמוד תורה איז ווי א דאָרן אין אויג ביי אַסאַך פון די איינוואוינער" (אָבער דאך גייט עס אן) – האָט הר"ר בנציון געזאָגט (אַזוי איז דאָס דעמאָלט געווען.) ער האָט אים "געוואָרענט" אַז אויב די שולע וועט פאָרזעצן אויף דעם וועג, זיך נישט צו רעכענען מיט די געפילן פונעם ערליכער סאַטמאַרער ציבור, וועט נישט זיין קיין ברירה, און ווען די צייט וועט זיין רייף, וועט ער אויך אויפשטעלן אַן אייגענעם בית חינוך פאר די מיידלעך.

הר"ר בנציון האָט פאַרשטאַנען אַז פאַר דעם מנהל וועט עס בכלל נישט זיין צום האַרצן אַז עס וועט זיך עפענען א מער פרומערע שולע אין די שטאָט, און אַז דאָס וועט דרוקן אויף אים אַז ער זאָל רעכענען מיט זיינע טענות.

ס'האָט נישט צופיל געהאָלפן, נאָר אַזויפיל האָט דער מנהל אים דירעקטירט, אַז ער זאָל גיין צו רעדן צו די מנהלת פון די שולע, איבער די פּראָבלעמען וואָס עס איז דאָ מיט די לערערין. למעשה אָבער האָט די מנהלת זיך נישט צופיל צוטון געמאַכט, און זי האָט נאָר געזוכט זיך אַרויסדרייען פון איר פליכט אויפמערקזאַם צו מאַכן יענע לערערין איבער דעם. "זי האָט מיך נישט געקענט" – שרייבט הר"ר בנציון – "איך האָב אָבער נישט געוואָלט לאָזן אַז זי זאָל זיך אַרויסדרייען פון איר פליכט. כ'האָב געטון וואָס מ'האָט געדאַרפט, אָבער כ'האָב גאָרנישט געקענט אויפטון.

האט הר"ר בנציון איר אויך נאר געזאגט דאס זעלבע וואס ער האט שוין געזאגט פאר'ן מנהל, אז עס וועט נאך קומען א צייט וואס סאטמאר וועט אויך האבן אן אייגענע מיידל שולע, א זאך אויף וואס יענע שולע האט – ווי דערמאנט – נישט געקוקט מיט קיין גוט אויג.

זעענדיג אז ס'איז נישט דא וואס צו טון אין דעם נושא, האט הר"ר בנציון נישט געהאט קיין ברירה, און האט קודם ארויסגענומען זיין טאכטער פון די שולע. קיין אנדערע שולע וואו איר אריינצושטעלן איז אויך נישט געווען, און א היבשע ווילע פון בערך זעקס וואכן, האט זי זיך געדרייט אויפ'ן גאס. נאך עטליכע וואכן איז זי שוין אנגעקומען צום עלטער ווען זי האט שוין סייווי געדארפט אריינגיין צו אנדערע לערערין, און דאן האט ער איר צוריקגעשיקט אין די שולע.

דאס איז געווען דער מצב אין יענע תקופה, ווען קיינער האט ניטאמאל פרובירט זיך צוצושטעלן צו סאטמאר, און דעריבער האט מרן רביה"ק זי"ע איינגעזען ווי וויכטיג עס איז צו גרינדן אן אייגענע שולע, וואס איז בנוסף צום עיקר טעם, אז די תלמידות זאלן קענען נתחנך ווערן אין א שולע וואו מ'רעדט נישט די טריפה'נע שפראך העברעאיש.

נאך אלץ נישט געקוקט אויף אונז מיט קיין גוט אויג. איך שרייב נישט אלעס ארויס, אבער דאך וועל איך דערציילן געוויסע פרטים וואס וועט אריינקומען בתוך הענינים.

צוויי צימערן מיט שווערע תנאים

ר' בנציון שרייבט, אז ווען דער רבי האט באפוילן צו עפענען די שולע האט מען קודם נישט ארויסגעהאט געהעריג, ווי אזוי דאס וועט זיך קענען אויסארבעטן. די ערשטע זאך האט מען געזוכט א פאסיגן מקום וואו צו גרינדן די שולע. דאס אליינס האט זיך פארצויגן עטליכע חדשים, ביז מ'האט געקענט טרעפן א פאסיגן מקום וואס איז צוגעפאסט פאר די שולע.

"ענדליך האבן מיר געטראפן איינעם וואס האט מסכים געווען אונז צו פארדינגען צוויי צימערן. יענער האט זיך אויסגענומען מיט אונז גאר שווערע תנאים, אבער מיר האבן נישט געהאט צופיל ברירות, און מיר זענען איינגעגאנגען דערויף.

דער מצב אין יענע תקופה

ס'וואלט כדאי געווען איבערצושרייבן עטליכע פאראגראפן פון ר' בנציונ'ס זכרונות, ווי אזוי ער ציט א שטריך פון די דערמאנטע מעשה ביז די צייט ווען די שולע איז ענדליך געגרינדעט געווארן.

"אזוי האט דאס אויסגעקוקט אין יענע צייט. די דערמאנטע געשעעניש האט פאסירט ווען מיר זענען נאך געווען נייע איינוואוינער אין בני ברק. דער ציבור האט אונז נישט געקענט, און מ'האט אונז נישט ארויסגעהאט. אזוי ווי עס איז געווען א קעגנערשאפט צו די תלמוד תורה, דאס זעלבע איז געווען מיט חינוך הבנות.

"אבער דעמאלט ווען דער רבי האט באשלאסן מייסד צו זיין א בית חינוך אויף פאר מיידלעך, איז שוין געווען עטליכע יאר שפעטער. אונזער תלמוד תורה האט זיך שוין דאן געהאט שיין צובליט, דער בנין הת"ת אין די זכרון מאיר געגענט, האט שוין פארמאגט דריי כתות וואו די תלמידים האבן געלערנט, דער בנין ביהמ"ד אויף רחוב רמב"ם איז שוין געווען אויפגעבויט, דארט האבן מיר געהאט פלאץ פאר נאך זעקס קלאסן. אויך האט מען שוין דאן אקטיוו געארבעט פאר'ן אויפבוי פון די נייע קרי' "שיכון קרית יואל" אין בני ברק, וואס האט שוין געהאט א שטארקן פרסום אין די גאנצע שטאט.

"דאס מיינט אז השי"ת האט אונז געהאלפן, אז מיר האבן שוין געהאט א פעסטע און מכובד'דיגע שטאנד אין די שטאט, אויסער דעם האט מען אונז געקענט פון אן אנדערן שטאנדפונקט, נאכדעם וואס מיר האבן מיטגעארבעט מיט די רבני העיר איבער פארשידענע ענינים, אזוי אז ס'איז שוין אביסל לייכטער געווען. און דאך... מ'האט

בית ספר חרדי
„בנות ארץ ישראל"
מיסודה של הרבנית הצ' פ'גא טייטעלבוים תחי' סאטמאר
ב"ה
הודעה חשובה
הרינו שמחים להודיע שפתחנו
גן וכתות א'-ב'
לבנות
ללמוד וללמד בנוסח הישן
הלימודים מתחילים אי"ה ביום א'
ח' כסלו הבעל"ט, ברח' שד"ל 6
(פנת רח' ירושלים).
הועד

"נאכדעם וואס מיר האבן שוין געטראפן א פלאץ האט מען געדארפט אנהייבן איבערצורעדן די עלטערן אז זיי זאלן מסכים זיין אריינצושטעלן די קינדער אין דעם ניעם בית חינוך וואס וועט געפירט ווערן לויט די הייליגע הוראות פון מרן רביה"ק זי"ע. ס'האט נישט געהערשט ביי די עלטערן אזא שטארקע אינטערעסע דערצו, און אייגענטליך, אפילו א שטיקל קעגנערשאפט אויך, בעיקר ביי די מאמעס, וועלכע האבן געהאט פארשידענע אומבארעכטיגטע טענות אויף די שולע. (איך בין נישט מאריך אין דעם.) אזוי אז ווען דער בית חינוך איז געעפענט געווארן מיט א קינדערגארטן און מיט די ערשטע צוויי קלאסן, זענען געווען בלויז זייער ווייניג תלמידות מיט וועמען די שולע האט זיך אנגעהויבן.

דעם רבי'נס שארפע תקנה

ווען דער רבי איז געוואויר געווארן אז עס זענען דא טייל ציבור מאנ"ש וואס שיקן נישט זייערע טעכטער צו אונזער שולע, נאר צו די בית יעקב שולע, האט דער רבי באפוילן איינצופירן א תקנה קבוע, אז אלע אנ"ש וואס געהערן צו אונזער קהלה, דארפן שיקן די טעכטער אין אונזער שולע.

דער רבי האט דאן ספעציעל געשיקט א בריוו קיין בני ברק, כדי מחזק צו זיין די תקנה.

דער בריוו איז געדרוקט אין דברי יואל מכתבים (ח"א מכתב ל"ז) און ליינט זיך ווי פאלגענד:

ב"ה. שוכט"ס לכבוד אנ"ש היקרים מתפללי בית מדרשינו בבני ברק ת"ו

פארזעצונג אויף זייט 27

כתבו ולשונו:

ר׳ יוסף אליין דערציילט!

אין וויליאַמסבורג האט געוואוינט אַ גאר חשוב׳ער איד וואס האט געהייסן הרה״ח רבי **יוסף ריבא** ז״ל.

דער ר׳ יוסף איז געווען א פוילישער איד, וועלכער האט געוואוינט נעבן רבי׳ן ז״ל אויף בעדפארד עוו., און האט געהאט די זכי׳ זיך צו מדבק זיין באורו פון רבינו הק׳ זי״ע בכל נימי נפשו ולבבו, און אידן האָבן געזען ווי ער איז עוסק ממש במסירות נפש עדי זקנה ושיבה פאַר יטב לב.

וואָס אַ שייכות האָט דער ר׳ יוסף געהאַט צו יטב לב און פאַרוואס האט ער זיך אזוי אוועקגעגעבן דערפאר מיט מסירת נפש? ברבים ביי אַ דינער פון יטב לב, האָט הרה״ח ר׳ יוסף ז״ל פאַרציילט די מעשה פלא, וואָס האט איבערגעלאזט דעם ציבור געפלעפט.

בני, חיי, מזוני,

בזכות מוסדות יטב לב

בני ברוכי׳

ס׳איז געווען מיט יאָרן צוריק אום חודש תשרי, ווען ער האט געהאט זיין ערשטע קינד, א יונגל, און עס האט געדארפט זיין דער ברית אום ״שבת שובה״. איז ר׳ יוסף אריין צום רבי׳ן ז״ל און מכבד געווען דעם רבי׳ן מיט סנדקאות.

פרעגט אים דער רבי: וואו דאווענט איר? ענטפערט ר׳ יוסף: דאָ אַנטקעגן איבער, ביים סטראזניצער רבי׳ן...

האָט דער רבי זי״ע זיך געגעבן אַ שטעל אויף פון זיין שטול און אָנגעהויבן קאָכן **״שבת שובה סנדקאות״, ״שבת שובה סנדקאות״**. ס׳האט אויסגעזען אז דער רבי איז זייער נתרגש און האלט דאס פאר א זכות.

אָבער דערנאך גיט זיך דער רבי אַ שטעל אפּ און זאָגט: **״ניין! איך קען נישט אננעמען די סנדקאות! איר דאַווענט דאָך ביים סטראָזניצער רבי׳ן, און איך וויל עס נישט פון אים אַוועקנעמען. ס׳קען אים ח״ו וויי טון. איך וויל נישט בשום אופן!״**

ר׳ יוסף איז געכאפּט געווארן אין אַ שאָק. דאָ איז דער רבי געווען אַזוי נתרגש, און דאָ פּלוצים צעפאלט אים דער גאַנצער פלאַן... הייבט ער זיך אן צו טענה׳ן מיט׳ן רבי׳ן, און ער בעט זייער, דער רבי זאל עס יא אנעמען.

פרעגט אים דער רבי: אפשר זאָגט איר מיר פארוואס ווילט איר אזוי שטארק אז איך זאל זיין סנדק ביי אייך? וואָס גייט דאָס אייך אַזוי אין לעבן?...

ענטפערט ר׳ יוסף: איך וועל זאגן 2 טעמים... איינס, מ׳זאגט נאך פון הייליגן רבי הערשעלע ליסקער זי״ע, דער אך פרי תבואה, וואס האט אמאל געזאגט, אז ״מ׳דערקענט אויף א קינד, אז דער הייליגער ישמח משה, איז געווען ביי אים סנדק!״... און צווייטנס: איך וויל זייער האבן גוטע קינדער, אין אז דער רבי וועט זיין סנדק, האף איך אַז איך וועל זוכה זיין צו גוטע קינדער...

האָט אים דער רבי זי״ע געענטפערט כהאי לישנא: סנדקאות זאלסטו געבן פאַר׳ן סטראזניצער רבי׳ן, ״און אז דו ווילסט האבן גוטע קינדער, לייג אריין יעדן טאג געלט אין די פושקע פון מיינע ארץ ישראל׳דיגע מוסדות!״

און דער רבי האט ווייטער ממשיך געווען: ״איך בין געקומען קיין אמעריקע ווייל איך האב מיך שטארק פארחובות׳ט פאר מיינע ארץ ישראל׳דיגע מוסדות, און איך פלאג מיך זייער צו שאַפן געלט פאר דעם!״

איבריג צו זאָגן, אַז ר׳ יוסף ריבא ז״ל, וואס האט געהאט דעם גרעסטן אמונת צדיקים, האָט אויסגעפאָלט דעם רבי׳ן

זי״ע; סנדקאות האט ער געגעבן פאר׳ן סטראזניצער רבי׳ן, אָבער דעם רבינ׳ס הוראה וועגן יטב לב האָט ער גענומען מיט׳ן פולסטן ערנסטקייט.

די עלטערע יונגעלייט געדענקען גוט, ווי הר״ר יוסף ריבא ע״ה פלעגט אַרום קלעטערן יעדן איינציגן טאָג, אן קיין אויסנאם, מיט די יטב לב פושקע, קלייבנדיג פרוטה לפרוטה פאר יטב לב. ער האט נישט אויסגעלאזט קיין איין טאג, קיין איין מנין, ער האט דאס געטון ממש מיט מסירת נפש, אויסצופירן די שליחות פון אַ צדיק און אנצוהאלטן די ברכה פון הייליגן רבי׳ן פאר גוטע קינדער.

ער איז שוין געווען אַ זקן ושבע ימים ווען ער פלעגט טעגליך גיין נאָך געלט מיט די פושקע, און האט אריינגעברענגט יעדן יאָר דעם גאר באַדייטנדן סכום פון העכער $30,000 בלויז פון ״פושקע געלט״! ער האט געזען אין די יטב לב פושקע א פערזענליכע שליחות פון רבינו הקדוש, און זיין ברכה אויף גוטע ערליכע קינדער!

ועולמו ראה בחייו, די ברכת צדיק האָט זיך הערליך פאַרווירקליכט, ווען ער האט טאקע זוכה געווען, צו גאר גאר חשובע קינדער, און אייניקלעך, און איר אייניקלעך, תלמידי חכמים מופלגים לשם ולתפארת.

מזוני רויחי;

נאָך איין נקודה האָט הרה״ח ר׳ **יוסף ריבא** ע״ה דערציילט ביי זיין דרשה ברבים, אַז דעמאלט ווען ער האט מכבד געווען דעם רבי׳ן מיט סנדקאות, האָט ער באקומען נאך א גאר שטארקע ברכה.

דער רבי האט דעמאלט זייער זיך אויסגערעדט פאר אים, אז ער איז שטארק פארחובות׳ט פאר זיינע ארץ ישראל׳דיגע מוסדות, און געבעטן ער זאל העלפן.

ביז אַ טאָג צוויי האט ר׳ יוסף זיך געבארגט $300 און דעמאלטדיגע יארען איז דאס געווען א הון תועפות, מ׳האט דעמאלט פארדינט קוים $30-$40 א וואך, און ער האט אַריינגעטראָגן דאס געלט צום רבי׳ן ז״ל.

ווען דער רבי האט געזען די מסירת נפש פון דעם איד, איז דער רבי זייער נתרגש געוואָרן, און אים אנגעוואונטשן בזה הלשון:

״איך ווינטש דיך אן, דו זאלסט שטענדיג האבן פרנסה בריווח״.

האט דעמאלט ר׳ יוסף ריבא געזאגט ביים דינער במקהלות עם: **״איך בין שוין א אלטער איד העכער די 08 יאר, איין זאך קענען איך ענק זאגען, כל ימי האט מיר קיינמאל נישט געפעלט קיין פרנסה, איך האב געשפירט דעם רבי׳נס ברכה באגלייט מיך אויף יעדן טריט און שריט״!**

חיי ארוכי;

ר׳ **יוסף ריבא** ע״ה האט פארענדיגט מיט א מורא׳דיגע מעשה פלא.

ס׳איז געווען מיט יארן שפעטער, דער רבי זי״ע האט שוין נישט געלעבט, און ס׳האט ליידער פאַסירט אַן אומגליק אין די משפחה, מיט איינע פון די בני המשפחה וואָס איז געלעגן אין שפיטאל אין זייער אַ מסוכנ׳דיגן מצב, ממש סכנת נפשות.

איז ר׳ יוסף ארויסגעפאָרן קיין קרית יואל צום ציון פון רביה״ק זי״ע, און גאר שטארק איינגעריסן אויף א ישועה, זאגנדיג פאר׳ן רבי׳ן:

״הייליגער רבי, איך טו ערליך דיין רצון, איך גיי יעדן טאג ארום נאך געלד, מיט מיינע שטארק ווייעדיגע פיס, עס קומט מיר אן זייער שווער, אבער איך טו עס מיט מסירת נפש אויסצופירן דיין הייליג רצון״...

״אָבער, וואס איז מיט די הבטחה וואס דער רבי האט מיר צו געזאגט? און דא האב איך איינעם פון מיין משפחה וואס איז זייער מסוכן, ער דארף א גרויסע ישועה, דער רבי האט מיר דאָך צוגעזאָגט אַ הבטחה״!

דערציילט ר׳ יוסף די ענדע פונעם סיפור: ״ווי נאָר איך בין צוריקגעקומען און שפיטאל קומט מיר אַנטקעגן דער דאקטאר, און זאגט מיר ווי פאַלגענד.

״איך ווייס נישט וואס דא איז געשען; איין זאך קען איך דיר זאָגן, א מלאך איז דא געווען און דער פאַציענט איז ארויס ממות לחיים!״

תלמידים דערציילן

בזכרינו את ציון

נכבדי אנ"ש תלמידים מימי קדם במוסדות יטב לב בארה"ק דערציילן זייערע זכרונות פון די בראשית יארן אין מוסדות יטב לב. און איבער דאס לעבן און שאפן פון אנ"ש תושבי ארה"ק בימים ההם

10

הרה"ח ר' חיים אליעזר גראָס הי"ו

סגן ראה"ק דקהלתינו הק' אין וויליאַמסבורג

אַז איך רעד פון די צייט וואָס איך האָב חתונה געהאַט בשטומ"צ וועל איך צולייגן עטליכע שיינע הוספות.

דעם רבי'נס ברודער אין וויען

קודם וועט זיין אינטערעסאַנט צו דערציילן, ווי אַזוי דורך די עצה און ברכה פון רבי'ן זי"ע איז מיין שווער הרה"ח ר' שמעון לויפער ז"ל ניצול געוואָרן ביים קריג צוזאַמען מיט זיין גאַנצע משפחה.

ווי איך האָב שוין דערמאַנט, איז מיין שווער געווען דער זון פון הגה"צ רבי ישכר בעריש לויפער זצ"ל דומ"ץ דזשיקוב בעמח"ס "אהל תורה" עה"ת, א ספר וואָס איז על פי קבלה. מיין שווער איז געבוירן געוואָרן נאָך פאַר די ערשטע וועלט קריג, ווען זיין פאָטער האָט נאָך געוואוינט אין דזשיקוב. ער האָט באַקומען דעם נאָמען "שמעון" על שמו פון הגה"ק רבי שמעון מיאַרוסלאָוו זי"ע [1].

נאָך די ערשטע וועלט קריג האָט דער דזשיקובער דיין זיך געצויגן קיין שאַמלוי, אונגאַרן, נאָכדעם וואָס אין פוילן און גאַליציע איז אידישקייט געווען זייער שוואַך. דער דזשיקובער דיין האָט געוואָלט האָבן ערליכע אידישע דורות, האָט ער זיך געצויגן קיין שאַמלוי, וואו עס איז געווען לייכטער צו ערציען שיינע דורות.

בשנת תרצ"ב האָט מיין שווער חתונה געהאַט אין קראָלי מיט מיין שוויגער מרת שרה ע"ה, בת הרה"צ רבי משה רובינשטיין הכהן זצ"ל, וועלכער איז געווען א ברודער מיטן רבי'ן פון איין מאַמע, זייענדיג א זון פון הרבנית הצדיקת חנה ע"ה, די רביצין פון הגה"ק בעל קדושת יום טוב זי"ע.

דער טאַטע פון רבי משה'לע איז געווען הרה"צ רבי אברהם אבלי הכהן זצ"ל, וועלכער איז יונגערהייט נפטר געוואָרן, און נאָכדעם האָט זיין רביצין הרבנית הצדיקת חנה ע"ה חתונה געהאַט בזוו"ש מיט הגה"ק בעל קדושת יום טוב זי"ע.

מיין שוויגערס פאָטער רבי משה'לע זצ"ל איז אויך יונגערהייט נפטר געוואָרן. דאָס איז געווען נאָכדעם וואָס זיינס אן עלטערע טאָכטער מרת העסא ע"ה איז געווען א כלה, און איז אין יענע תקופה געפארן קיין מונקאַטש אָפּצונעמען דעם שטאָפיר וואָס מ'האָט איר דאָרט באַשטעלט. אינמיטן וועג האָט פּאַסירט אן עקסידענט, ווען דער באַן מיט וועלכן זי איז געפאָרן האָט זיך צוזאַמגעשטויסן מיט א קעגנקומענדע באַן. ס'איז געוואָרן א גרויסע בהלה, און די פּאַסאַזשירן האָבן געשפּרונגען פון די פענסטערס. די דערמאַנטע העסא איז אויך אַרויסגעשפּרינגען פון פענסטער, דורך וואָס איר פיס איז ל"ע געוואָרן שטאַרק געשעדיגט.

מ'האָט איר געפירט קיין וויען פאר באַהאַנדלונגען אין דאָרטיגן שפּיטאָל, און איר פאָטער רבי משה'לע איז מיטגעפאָרן מיט איר. ער האָט געהאַט זיין אכסניא אין שטוב פון הרה"צ רבי צבי אשכנזי זצ"ל הי"ד דער סטאַניסלאָווער רבי [2] וועלכער איז אים געווען אן ערשט-געשוויסטער קינד און האָט דאַן געוואוינט אין וויען. (רבי צבי איז געווען דער פאָטער פון הרה"צ רבי משולם אשכנזי זצ"ל דער אַלעסק-

1. ביים דזשיקובער דיין האָבן די קינדער זיך קודם נישט געהאַלטן, דעריבער האָט ער פאר אַלע קינדער געגעבן די נעמען לויט די הוראה פון זיין גרויסן רבי'ן הגה"ק בעל עטרת ישועה מדזשיקוב זי"ע, וועלכער האָט אים אַלץ געהייסן געבן פאַרשידענע נעמען וואָס ער האָט געהאַלטן אַז ס'איז מסוגל צו אריכת ימים. ביי ר' שמעון האָט ער געהייסן געבן דעם נאָמען על שמו פון הגה"ק רבי שמעון יאַרוסלאָווער זי"ע, וואָס כידוע האָט ער מאריך ימים געווען. ס'איז לפלא, אַז ר' שמעון לויפער ז"ל איז נפטר געוואָרן א' דחג הסוכות תשל"ו, אינעם יאָרצייט טאָג פון רבי שמעון יאַרוסלאָווער זי"ע, וועלכער איז נסתלק געוואָרן א' דחג הסוכות שנת תר"י.

2. דער סטאַניסלאָווער רבי רבי צבי הירש אשכנזי זצ"ל איז געווען דער זון פון הגה"ק רבי אשר אנטשיל אשכנזי זצ"ל מאַלעסק וועלכער האָט געפירט אן עדה חסידים אין סטאַניסלאָוו, זון פון הגה"ק רבי יואל אשכנזי זצ"ל אבדק"ק זלאָטשוב בעל שו"ת מהר"י אשכנזי (פאָטער פון הרבנית הצדיקת חנה ע"ה א"ח הגה"ק בעל קדושת יום טוב מסיגוט זי"ע) בן הגה"ק רבי משה דוד אשכנזי זצ"ל אבדק"ק טאלטשאווא בעמח"ס באר שבע (שווער פון הגה"ק בעל ייטב לב מסיגוט זי"ע.) רבי צבי הירש איז געווען ממלא מקום אביו אין סטאַניסלאָוו, ביז די ערשטע וועלט קריג ווען ער איז אָנגעקומען קיין וויען. ער האָט דאָרט ווייטער געפירט זיין הויף, זייענדיג פון די אויסגערופענע אדמורי"ם, באַקאַנט מיט זיין צדקות ופרישות, ביז צו זיין הסתלקות. ער איז ליידער אומגעברענגט געוואָרן דורך די דייטשע רשעים ימ"ש, הי"ד.

סטאַניסלאָווער רבי פון לאָנדאָן[3].) אונטערן סטאַניסלאָווער רבי׳נס שטוב איז געווען א ביהמ״ד. אינעם טאָג פון ל״ג בעומר האָט רבי משה׳לע זיך אויפגעהאַלטן אין ביהמ״ד, און האָט געהאַלטן אינמיטן פאררייכערן א לולקע. פלוצים איז ער אומגעפאַלן און איז געוואָרן באַוואוסטלאָז. ווען אַנדערע אידן זענען אַריינגעקומען האָט מען אים געטראָפן שוין באַלד נישט בין החיים.

ער איז געקומען למנוחתו אויפ׳ן ביה״ח אין די שטאָט וויען. דאָרט ליגט אויך באַהאַלטן זיין פאָטער הרה״צ רבי אברהם אבלי הכהן זצ״ל[4] וועלכער איז אויך יונגערהייט נפטר געוואָרן, און על פי סיבה איז ער געקומען למנוחתו דאָרט אויפ׳ן ביה״ח אין וויען.

אויך די רביצין פון רבי משה׳לע איז יונגערהייט נפטר געוואָרן, אַזוי איז מיין שוויגער ע״ה געווען אן עלענדע יתומה נאָך אַלס מיידל, און זי איז אויפגעצויגן געוואָרן ביי איר גרויסן פעטער מרן רביה״ק זי״ע ווען דער רבי איז געווען רב אין קראָלי. ביי די חתונה פון שווער איז דער רבי געווען דער גאַנצער מחותן ביי די חתונה, ווי איך האָב שוין דערציילט.

די מציבה פונעם דזשיקובער דיין רבי ישכר בעריש לויפער ז״ל

נאָך די חתונה איז מיין שווער געגאַנגען וואוינען קיין שמאלוי, וואו עס האָט געוואוינט זיין מאַמע די חשוב׳ע מרת זעלדא מחלה ע״ה. (זיין פאָטער דער דזשיקובער דיין איז נפטר געוואָרן תרפ״ז, און האָט שוין נישט געלעבט ביי די חתונה פון מיין שווער.)

מיין שווער אין טעמעשוואַר

אין שאַמלוי האָט מיין שווער זיך געמוטשעט מיט פרנסה. האָט זיין שוואָגער הרה״ח ר׳ משה אהרן האָפמאַן ז״ל[5] אים גע׳עצה׳ט אַז ער זאָל קומען קיין טעמעשוואַר, רומעניע, וואו ר׳ משה אהרן האָט שוין געוואוינט פון פריער. טעמעשוואַר איז געווען א גרעסערע שטאט, און דאָרט איז געווען לייכטער מיט פרנסה. מיין שווער טאַקע אַזוי געטון, און ער האָט זיך באַזעצט אין טעמעשוואַר וואו ער האָט געוואוינט ביז נאָכ׳ן קריג.

מיין שווער האָט זיך דאָרט זייער גוט געפונען, ובפרט אַז עס האָבן דאָרט געוואוינט א ריי מיט חשוב׳ע רבי׳ס און רבנים, צווישן זיי: הרה״צ רבי אליעזר׳ל האַגער זצ״ל דער וויזשניצער רבי[6], בן הרה״ק בעל

3. דער אַלעסק-סטאַניסלאָווער רבי רבי משולם ישכר אשכנזי זצ״ל איז געווען א געוואַלדיגער איש צדיק. ער האָט ביי די צווייטע וועלט מלחמה מצליח געווען צו פאַרלאָזן וויען, און איז אָנגעקומען קיין ענגלאַנד, וואו ער האָט אַסאַך אויפגעטון לחיזוק בדקי הדת, קודם אין מאַנטשעסטער און שפעטער אין לאָנדאָן, וואו ער האָט אָנגעפירט זיין קהלה נאה וחסודה וואָס איז דאַן געווען פון די שענסטע חסיד׳ישע קהלות אין לאָנדאָן. ביי עטליכע באַזוכן פון מרן רביה״ק זי״ע אין לאָנדאָן, האָט דער רבי געהאַט זיין אכסניא ביים סטאַניסלאָווער רבי׳ן זצ״ל, וועלכער איז - ווי דערמאַנט - געווען א קרוב משפחה מיטן רבי׳ן. ער איז נסתלק געוואָרן ג׳ כסלו תשנ״ה, ומנח״כ איז אין לאָנדאָן. זיינע קינדער זענען: בנו מ״מ הרה״צ רבי אורי שליט״א אדמו״ר מאַלעסק-סטאַניסלאָוו פון לאָנדאָן, הרה״צ רבי צבי אשכנזי שליט״א האדמו״ר מסטאַניסלאָוו פון ב״פ, און די איידימער: הרה״צ רבי יצחק באב״ד שליט״א מטארטיקוב פון לאָנדאָן, הרה״ג רבי משה סופר שליט״א און הרה״ג בנש״ק ר׳ נפתלי הורוויץ שליט״א פון לאָנדאָן.

4. רבי אברהם אבלי זצ״ל איז געווען א גרויסער מיוחס, זייענדיג אַן אייניקל בא״ב פון הגה״ק רבינו שבתי כהן זצ״ל דער ש״ך. אויך האָט ער געצויגן זיין יחוס צו פילע גדולי ארץ, פון די באַרימטע משפחת ראַפּאָפּאָרט און נאָך.

5. הרה״ח ר׳ משה אהרן האָפמאַן ז״ל איז אויך געווען מחשובי אנ״ש אין וויליאַמסבורג. ער איז אויך געווען אַן איידעם ביים דזשיקובער דיין רבי בעריש לויפער זצ״ל. וואוינענדיג אין טעמעשוואַר, האָט ער איבערגעלעבט דעם קריג צוזאַמען מיט זיין גאַנצע משפחה. ער איז דערנאָך אָנגעקומען קיין וויליאַמסבורג וואו ער איז געווען שטאַרק מקושר צו הרה״ק רבי מנחם מענדל מסטראָפּקוב זצ״ל און צו הרה״ק רבי יחזקאל׳ע מערץ זצ״ל. עקסטער איז געווען א חסיד נלהב פון מרן רביה״ק זי״ע צו וועמען ער פלעגט כסדר קומען זיך מסתופף זיין בצ״ק. ער איז נפטר געוואָרן ה׳ תשרי תשכ״ז. זיינע קינדער זענען: בנו יחידו הרה״ח ר׳ יודא ז״ל, און די טעכטער: מרת פילעפף תחי׳ אשת הרה״ח ר׳ שלום נחמן ז״ל, מרת גרינוואַלד ע״ה אשת הרה״ח ר׳ אליעזר דוד הי״ו, מרת ראָזענבערג ע״ה אשת הרה״ג ר׳ ישעי׳ שליט״א פיליריגער מלמד מומחה אין וויליאַמסבורג, מרת מאנן תחי׳ אשת הרה״ח ר׳ אשר בר״ל הי״ו, מרת שטויבער תחי׳ אשת הרה״ג רבי ישעי׳ יעקב שליט״א פון קרית יואל, און מרת שעהנברון תחי׳ אשת הרה״ח ר׳ קאפיל הי״ו פון קרית יואל.

6. הרה״צ רבי אליעזר׳ל זצ״ל איז געווען א געוואַלדיגער איש צדיק, א ריכטיגער אדם השלם. ער האָט געדינט אַלס רב אין די שטאָט וויזשניץ בעת זיין פאָטער דער בעל אהבת ישראל האָט דאָרט געדינט אַלס רבי, ובפרט אין די שפעטערע יאָרן ווען דער אהבת ישראל האָט זיך געצויגן קיין קליינוואַרדיין. ער האָט דאָרט מייסד געווען א ישיבה, און פיל געטון לחיזוק הדת. אין די קריגס-יאָרן איז ער אָנגעקומען קיין טעמעשוואַר, וואו ער האָט געפירט א שיינע עדה חסידים, און אַסאַך אידן זענען צוגעצויגן געוואָרן צו זיינע געהויבענע תפלות און טישן. ער האָט דאָרט אָנגעפירט מיט פאַרצווייגטע פעולות הצלה, צוזאַמען מיט הרה״ח ר׳ אברהם ווערצבערגער ז״ל און נאָך. בשנת תש״ד איז ער אַרויף קיין ארץ ישראל, וואו ער האָט מייסד געווען די וויזשניצער ישיבה. ער האָטליידער נישט מאריך ימים געווען, און איז נסתלק געוואָרן ביום ב׳ אלול תש״ו אין בלויזן עלטער פון 55 יאָר, נישט איבערלאָזנדיג קיין דורות נאָך זיך. עס איז פאַרבליבן פון אים דער ספר ״דמשק

אהבת ישראל מוויזשניץ זצ"ל, דער סטריזשובער רבי הרה"צ רבי חיים שלמה הורוויץ זצ"ל[7], הרה"צ רבי אשר יונה וויינבערגער זצ"ל מטעמעשוואַר[8], און דער טעמעשוואַרער רב הגה"צ רבי יצחק צבי סופר זצ"ל[9].

דער שו"ב אין טעמעש וואָר איז געווען הרה"ח ר' אברהם ווערצבערגער ז"ל[10] און ס'איז געווען נאָך א שו"ב הרה"ח ר' מרכי מענדל מאַרקאָוויטש ז"ל[11] (זיין זון איז געווען הרה"ח ר' עזריאל מאַרקאָוויטש ז"ל, שפּעטער שטראַסבורגער שו"ב[12].) דער סופר איז געווען דאָרט הרה"ח ר' יעקב ישכר בער גליקמאַן ז"ל[13]. עס האָבן דאָרט געוואוינט א שיינער ציבור אידן.

אליעזר" און אויף דעם נאָמען איז ער באַקאַנט צווישן וויזשניצער חסידים, אַלס "דער דמשק".

7. דער סטריזשובער רבי הרה"צ רבי חיים שלמה הורוויץ זצ"ל איז געווען דער זון פון הגה"ק רבי אלטר אליעזר זצ"ל מבייטש בן הגה"ק רבי אהרן מבייטש זצ"ל בן הגה"ק בעל אמרי נועם מדזשיקוב זי"ע וחתן הגה"ק בעל דברי חיים מצאַנז זי"ע. ער איז געווען אַן איידעם ביי הגה"ק רבי רפאל גרויס זצ"ל אבדק"ק בערבעטש, איידעם פון הגה"ק רבי ישראל יעקב יוקל טייטלבוים זצ"ל אבדק"ק וואָלאָווא. ער האָט קודם געוואוינט אין בערבעשט, שפּעטער אין זאלישא, און דערויף אין טעמעשוואַר, וואו ער האָט געפירט א שיינע עדה חסידים פון פילע אידן וואָס האָבן זיך אין אים מדבק געווען. נאָכ'ן קריג איז ער ארויסגעקומען קיין ניו יאָרק וואו ער האָט מייסד געווען זיין קהלה אין די בראָנזוויל געגענט. שפּעטער האָט ער איבערגעפלאַנצט זיין קהלה קיין באָראָ פּאַרק, וואו ער איז געווען נודע בשערים אַלס א פאַרצייטישער רבי מיט אן אַמאָליגן חן, ביז צו זיין פּטירה ביום כ"ז כסלו, ג' דחנוכה תשכ"ט. זיינע קינדער זענען, די זין: הרה"צ רבי רפאל זצ"ל (ער איז ל"ע אומגעקומען צוזאַמען מיט זיין רביצין ע"ה, ביי א שווערן עראָפּלאַן-קראַך, קורץ נאָך די צווייטע וועלט קריג. זייער זון הר"ר יעקב הערש שליט"א האָט בדרך נס איבערגעלעבט דעם קראַך.), הרה"צ רבי משה יודא לייב זצ"ל מסטריזשוב, הרה"צ צבי הירש שליט"א מסטריזשוב, און הרה"צ רבי ישראל יעקב יוקל שליט"א מזאלישא, און די טעכטער: הרבנ'ית אשת הרה"צ רבי מנחם אדלער שליט"א אבדק"ק אמרי נועם-טאָראָנטאָ וכהיום במאָנסי, הרבנית אשת הרה"ח בנש"ק הרב אלי' בצלאל טייטלבוים ז"ל מטעטש-באַניא פון וויליאַמסבורג, און הרבנית אשת הר"ר משה גרויס שליט"א מקערעסטיר-בערבעשט פון מאָנסי.

8. רבי אשר יונה זצ"ל איז געווען א יליד סינעווער, בן הרה"צ רבי אליעזר זצ"ל, און א תלמיד פון די רבני חוסט, הגה"ק מהרי"ץ דושינסקיא זצ"ל (שפּעטער גאב"ד ירושלים) און הגה"צ רבי אברהם יוסף גרינוואַלד זצ"ל בן הגה"ק בעל ערוגת הבושם זצ"ל. שפּעטער איז ער געווען א תלמיד מובהק פון הגה"ק רבי מנחם מענדל האַגער מווישאווא זצ"ל בעל שארית מנחם וואָס דאַן איז ער געוואָרן אָנגעקניפּט אין די צדיקי בית וויזשניץ. בעיקר איז ער געווען א תלמיד פון הגה"ק בעל אור פני יהושע מגאַלאַנטא זצ"ל הי"ד. ער איז געווען אַן איידעם ביי הרב החסיד ר' דוד פינקעס ז"ל פון טעמעשוואַר, און ער האָט זיך באַזעצט נעבן זיין שווער, וואו ער האָט געעפענט און אָנגעפירט א הערליכע ישיבה "אהבת תורה" פון וואו עס זענען אַרויסגעקומען צענדליגער טייערע תלמידים, צווישן זיי א צאָל החיים אתנו לאיוש"ט. ער איז געווען נאָכ'ן קריג איז ער אָנגעקומען קיין וויליאַמסבורג, וואו ער האָט מייסד געווען זיין ביהמ"ד "כתר תורה". ער האָט דאָהי געבראַכט גרויס קרבות ביי מרן רביה"ק מסאַטמאַר זי"ע. ער האָט דאָ אויפגעצויגן דעם הערליכן דור פון דרייצן קינדער, צוליב וועלכן ער איז באַקאַנט געוואָרן אַלס "דער דרייצנער רבי". ער איז שפּעטער אַרויף קיין ירושלים וואו ער האָט געפירט א שיינעם ביהמ"ד און כולל, ביז צו זיין פּטירה ביום ראש חודש אדר תשנ"ו.

צווישן זיינע קינדער זענען זיינע חשוב'ע איידימער הרבנים הגאונים: הגה"צ רבי אברהם אביש הורוויץ שליט"א האדמו"ר ממעליץ-ליזענסק אין וויליאַמסבורג, הגה"צ רבי יחיאל מיכל ליבערמאַן זצ"ל אבדק"ק בעסערמין, הרב הגאון רבי עזרי' זושא פאלמאן זצ"ל ר"י מתיבתא עץ חיים דבאָבוב, און נאָך.

9. רבי יצחק צבי זצ"ל איז געווען פון די באַרימטע משפחת הסופרים, נו"נ הגה"ק רבי אפרים פישל סופר זצ"ל פון פּרעשבורג. ער איז געווען דער זון פון הגה"צ רבי ישראל מרדכי אפרים פישל סופר זצ"ל אבדק"ק שארוואר, און איידעם ביי הגה"צ רבי יהודא לעווי זצ"ל אבדק"ק טעמעשוואַר. נאָך די פּטירה פון רבי חיים איז ער געווען זיין ממלא מקום אַלס רב אין טעמעשוואַר, וואו ער האָט מכהן פאר געווען ברבנות בערך פערציג יאָר נאָכאַנאַנד. שפּעטער איז ער אַרויף קיין ירושלים, וואו ער איז געווען פון די חשוב'ע רבנים ביז צו זיין פּטירה בשנת תשכ"ו. עס איז פאַרבליבן פון אים דער ספר שו"ת מספר הסופר. זיין זון איז געווען הגה"צ רבי אפרים פישל סופר זצ"ל אבדק"ק פאפא-ירושלים, איידעם פן הגה"ק בעל ויגד יעקב מפּאפּא זצ"ל.

10. ר' אברהם ווערצבערגער ז"ל איז געווען דער געטרייער איש אמונו פון מרן רביה"ק זי"ע אין ניו יאָרק און האָט פיל געלייסטעט לטובת אונזערע הייליגע מוסדות יטב לב בארה"ק. אין די פריערדיגע אַרטיקלען איז שוין אויסגעקומען צו דערמאַנען זכרונו הבהיר.

11. ר' מרדכי מענדל מאַרקאָוויטש ז"ל איז געווען א געהויבענער איד, א שו"ב מובהק. ער איז געווען שטאַרק דבוק צו די צדיקי הדור, ובפרט צו הגה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע צו וועמען ער איז געוואָרן 22 יאָר נאָכאַנאַנד. ער איז געווען שטאַרק מקושר צו די צדיקי בית סיגוט, הגה"ק בעל עצי חיים זי"ע ובנו הגה"צ רבי יקותיאל יודא זצ"ל הי"ד, און ער האָט זיך געהאַלטן שטאַרק נאָנט צו מרן רביה"ק זי"ע.

12. הר"ר עזריאל ז"ל איז געווען מותיקי אנ"ש און פון די ראשוני התלמידים פון מרן רביה"ק זי"ע, אַן איידעם ביי הגה"צ רבי מנחם זאב שטערן זצ"ל אבדק"ק גבעת שאול. ער האָט נאָכ'ן קריג געדינט אַלס שו"ב אין שטראַסבורג, און שפּעטער האָט ער זיך געצויגן קיין ירושלים, וואו ער איז געווען באַקאַנט אַלס תלמיד חכם מופלג וירא שמים מרבים, מיט פאַרשידענע מעלות ומדות שמנו חכמים. ער איז נפטר געוואָרן כ"ד שבט תשס"ה. זיינע קינדער זענען, די זין: הרה"ח ר' אפרים הי"ו פון וויליאמסבורג, הרבני הנגיד המפואר ר' משה הי"ו פון לאנדאן, הרה"ח ר' שלמה הי"ו פון ירושלים, הרה"ג רבי מאיר שליט"א מו"ץ בקהלתינו הק' אין לאנדאן, הרה"ח ר' ישראל חיים הי"ו פון מאנסי און הר"ר נחמי' שליט"א מוהל מומחה אין וויליאַמסבורג, און די איידימער: הרה"ח בנש"ק הרב דוד רובין שליט"א פון לעיקוואד, הרה"ח ר' שלמה דייטש הי"ו פון בארא פארק, הרבני הנגיד ר' סיני וואלדמאן הי"ו פון לאנדאן, הרה"ג רבי אברהם הכהן פליגמאן שליט"א ראש ישיבת חזון נחום אין בני ברק, הרה"ח ר' מאיר לייב גאלד הי"ו פון וויליאמסבורג, הרה"ח ר' ברוך מרדכי בערגער הי"ו פון לעיקוואד און הרה"ח ר' יוסף אהרן לעפקאוויטש הי"ו פון בארא פארק.

13. הרה"ח ר' יעקב ישכר בער גליקמאַן ז"ל איז געווען משרידי דור הישן, נו"נ הרה"ק הסבא קדישא מראַדישיץ זי"ע וועמענס נאָמען ער האָט געטראָגן. ער איז שפּעטער געווען מותיקי אנ"ש אין וויליאַמסבורג, ביז צו זיין פּטירה אין טיפן עלטער. זיין זון איז הרה"ח ר' אברהם צבי הלוי גליקמאַן הי"ו פון וויליאַמסבורג.

דער רבי הייסט: בלייבן אין רומעניע

אין די מלחמה יאָרן איז דער דייטש קודם אָנגעקומען קיין רומעניע. טייל פון די זיבענבערג געגענט וואָס איז ביז דאַן געווען א טייל פון רומעניע, איז דאַן אַריבער אונטערן הערשאַפט פון אונגאַרן. צווישן דעם טייל וואָס איז געוואָרן אונגאַרן, זענען געווען די שטעט, שאַמלוי, סאַטמאַר, סיגוט און נאָך. ווידעראום די אַנדערע שטעט, צווישן זיי, טעמעשוואַר, הערמענשטאט און נאָך, זענען געבליבן אויף די רומענישע זייט.

האָט מיין שוויגער ע"ה דערציילט, אַז ווען דער דייטש איז אַריינגעקומען קיין רומעניע, איז געוואָרן א גרויסע מבוכה צווישן דעם עולם, צו מ'זאָל בלייבן אויף די רומענישע זייט, צי מ'זאָל ענדערש פרובירן אָנצוקומען אויף די אונגאַרישע זייט. מ'האָט נישט געוואוסט וואָס מ'האָט צו טון.

אָבער מיין שוויגער, זייענדיג א פלומנעצא פון רבי'ן זי"ע האָט זייער שטאַרק חשק געהאַט אַריבערצוגיין קיין סאַטמאַר, וואָס – ווי דערמאַנט – איז דאָס שוין דאַן געהאַט אַריבערגעגאַנגען צו די אונגאַרישע זייט. וואָס אַזוי האָט זי געהאָפט אַז זיי וועט כאָטש זיין נעבן איר גרויסן פעטער מרן רביה"ק זי"ע.

אָבער זי האָט גאָרנישט געוואָלט טון איידערן אָנפרעגן חוות דעת קדשו פון רבי'ן זי"ע. האָט זי געזוכט א וועג, און נאָך גרויס אינטערוועניץ אַז זי באַהאַלטענערהייט אָנגעקומען קיין סאַטמאַר. זי איז אַריין צום רבי'ן, און פאָרגעלייגט פאַר אים אַלע ספיקות. דער רבי האָט אַלעס אויסגעהערט, און געהייסן אַז זיי זאָלן בלייבן אין טעמעשוואַר, רומעניע און נישט אַריבערקומען קיין סאַטמאַר. דער רבי האָט נאָך צוגעלייגט, אַז ווען ער זעלבסט וואָלט געהאַט די מעגליכקייט, וואָלט ער אויך אַריבער קיין רומעניע [14], נאָר פשוט אַז ער האָט נישט קיין מעגליכקייט איבערצולאָזן זיין קהלה.

ווען מיין שוויגער איז אַהיימגעקומען, האָט דער עולם שוין געוואַרט צו הערן וואָס דער רבי האָט איר גע'עצה'ט. הערענדיג אַז דער רבי האָט איר באַפוילן צו בלייבן אין רומעניע, האָט יעדער אָנגענומען די עצה, און מ'איז טאַקע דאָרט געבליבן. אַזוי איז צוגעפירט געוואָרן אַז די אַלע אידן דאָרט, ובתוכם מיין שווער-שוויגער און די גאַנצע משפחה, האָבן איבערגעלעבט דעם קריג, נאָכדעם וואָס טעמעשוואַר און די אַנדערע גרויסע רומענישע שטעט, זענען ניצול געוואָרן פון די דייטשע הענט. כאָטש דאָרט האָט מען זיך אויך גענוג אָנגעליטן, אָבער דאך האָט יעדער איבערגעלעבט, וואָס די אַלע אידן וואָס זענען געווען סרים למשמעתם פון רבי'ן האָבן איבערגעלעבט בזכות רוח קדשו וואָס דער רבי האָט באַפוילן אַז מ'זאָל ענדערש בלייבן אין רומעניע [15].

אפילו פון "שוועבלעך" קען מען מאַכן פרנסה...

בעת מיין שוויגער איז דאַן געווען ביים רבי'ן פרעגן צו מ'זאָל קומען קיין סאַטמאַר, האָט זי זיך אויך אָפּגערעדט פאַר'ן רבי'ן אַז זיי האָבן נישט דאָרט קיין פרנסה געהעריג. האָט דער רבי געענטפערט אַז פרנסה געט השי"ת איבעראָל. ס'איז געווען אינטערעסאַנט דעם רבי'נס לשון. דער רבי זיך אָנגערופן "קיינער ווייסט נישט אויף וואָס פאַר אן אופן השי"ת האָט אים צוגעגרייט זיין פרנסה. אַמאָל קען מען פון שוועבלעך אויך מאַכן פרנסה". דעם לשון האָט דער רבי געזאָגט.

למעשה, ווען מיין שוויגער איז אַהיימגעקומען, איז צוגעקומען צו איר איינער און האָט איר אָנגעטראָגן אַז זי זאָל אַריבערליפערן "שוועבלעך" פון איין פלאַץ צו די אַנדערע. לויט'ן געזעץ האָט מען דעמאָלט נישט געטאָרט האַנדלען מיט שוועבלעך, און דער וואָס האָט איר דאָס אָנגעבאָטן האָט געפירט שוואַרצע געשעפטן מיט די שוועבלעך. ער האָט געזוכט ווער עס זאל ליפערן די שוועבלעך, נאָכדעם וואָס פאר א מאַן איז דאָס געווען א סכנה, אַז מ'זאָל אים נישט כאַפּן. אָבער א פרוי האָט מען נישט אַזוי נאָכגעקוקט, האָט זיך לייכטער געקענט אונטערנעמען אַזעלכע שריט. אַזוי האָט מיין שוויגער טאַקע גענומען אויף זיך צו ליפערן די שוועבלעך, און ס'איז פונקטליך מקוים געוואָרן דעם רבי'נס ווערטער, אַז צומאָל קען מען אויך פאַרדינען פון שוועבלעך, ויהי לפלא.

גולה אחר גולה ביז קיין וויליאַמסבורג

מיין שווער איז פאַרבליבן אין טעמעשוואַר ביז נאָכ'ן קריג. די טעמעשוואַרער אידן האָבן אויך מיטגעהאַלטן די ימים טובים פון שנת תש"ו וואָס איז דאָרט געפראַוועט געוואָרן דורך מרן רביה"ק הברך משה זי"ע, וואָס זייענדיג אן אוד מוצל מאש, קוים עטליכע חדשים נאָכ'ן גרויסן ביטערן חורבן פון די צווייטע וועלט קריג, האָט דער רבי אַריינגעבלאָזן א חיות דקדושה אינעם גאַנצן ציבור. מיין טאַטע ר' יוסף יושע האָט דאַן געוואוינט אין שאַמלוי. ער האָט דאָרט געהערט די ידיעה אַז דער רבי מרן הברך משה האַלט זיך אויף אויף די הייליגע טעג אין טעמעשוואַר, איז מיין טאַטע אַהינגעפאָרן אויף יום כיפור. ער פלעגט אַלץ רעדן פון דעם געהויבענעם יום טוב וואָס ער האָט דאָרט מיטגעלעבט.

קורץ נאָכ'ן קריג האָט מיין שווער פאַרלאָזט רומעניע, נישט וועלענדיג דאָרט בלייבן אונטער די קאָמוניסטן. זיי זענען קודם געפאָרן קיין פראַג, פון דאָרט קיין מאַרינבאַד, וואו זיי האָבן זיך אויפגעהאַלטן אַכט חדשים, פון דאָרט קיין אַנטווערפּן וואו זיי האָבן זיך אויפגעהאַלטן

---

14. ס'איז באַקאַנט, אַז נאָכדעם וואָס די דייטשן ימ"ש זענען אַריינגעקומען קיין אונגאַרן, און דער רבי האָט געזוכט זיך צו ראַטעווען מצפרני הרשעים, איז דער עיקר פלאַן געווען אַריבערצושווערצן דעם רבי'ן קיין רומעניע. נאָר צוליב סיבות שונות האָבן די פלענער זיך נישט אויסגעאַרבעט. דער רבי איז טאַקע אָנגעקומען קיין קלויזענבורג, וואו מ'האָט נאָך יענעם טאָג געזאָלט שווערצן דעם רבי'ן קיין רומעניע. אָבער מן השמים איז צוגעפירט געוואָרן אַז דער רבי איז דאָרט אַרעסטירט געוואָרן, און עווענטועל איז דער רבי אָנגעקומען אויף דעם באַרימטן "זאנדער טראַנספּאָרט" וואָס די השגחה עליונה האָט אַזוי צוגעפירט אַז אַזוי איז דער רבי ניצול געוואָרן, אָנקומענדיג שפּעטער קיין שווייץ, וואָס איז געווען דער הצלת הדורות להחיות עם רב עד היום הזה.

15. ס'איז אינטערעסאַנט צוצולייגן וואָס עס דערציילן די בני משפחה פון הר"ר שמעון לויפער, אַז נאָכ'ן קריג ווען ר' שמעון און פרוי זענען נאָכאַמאָל אָנגעקומען צום רבי'ן, האָבן זיי אַרויסגעבערענגט פאַר'ן רבי'ן אַז בזכותו, דורך זיין עצה איז די גאַנצע משפחה געבליבןביים לעבן. ווען דער רבי האָט דאָס געהערט, האָט ער, כדרכו, דאָס אַוועקגעמאַכט אַז ס'איז נישט קיין מופת. דער רבי האָט געזאָגט, "עה, כ'האָב פאַרשטאַנען אַז דער רומענער איז גענוג קלוג און וועט זיך קענען אַן עצה געבן מיטן דייטש.

פינף יאָר, ביז שנת תשי״ג ווען מיין שווער איז אָנגעקומען קיין ניו יאָרק און זיך באַזעצט אין וויליאַמסבורג וואו ער האָט זיך פריש מדבק געווען אין הייליגן רבי׳ן זי״ע.

אַלס קרוב משפחה האָט מיין שווער ז״ל גענאָסן גרויס קרבות ביים רבי׳ן. ער איז אַלעמאָל געזעסן נעבן דעם רבי׳ן, סיי ביים דאַווענען און סיי ביי די טישן. מיין שווער האָט באַקומען א פּאָזיציע אין רבי׳נס תלמוד תורה, און אויסער דעם האָט ער פאָרגעלערנט דעם רעגלמעסיגן שיעור במשניות וואָס מ׳האָט פאָרגעלערנט צווישן מנחה ומעריב אין רבי׳נס ביהמ״ד. ער האָט אַלץ מיטגעדאַווענט מיטן רבי׳נס מנין סיי מנחה און סיי מעריב. אָפטמאָל האָט דער רבי אים מכבד געווען צו דאַווענען פאַר׳ן עמוד אָדער מנחה אָדער מעריב. פאַר׳ן אָנהייבן אשרי פאר מנחה, אָדער פאַר׳ן אָנהייבן ״שיר המעלות״ פאר מעריב, האָט דער רבי געגעבן א בליק אויף מיין שווער, ער האָט געגעבן א שאָקל מיטן קאָפּ, און גלייך איז מיין שווער שוין געשטאַנען בים עמוד.

יעדעס יאָר ל״ג בעומר ביים טיש, האָט דער רבי מכבד געווען מיין שווער מיטן בענטשן, אַלס דער יאָרצייט-טאָג פון זיין שווער רבי משה׳לע זצ״ל.

זיצענדיג ביי די טישן נעבן דעם רבי׳ן, האָט מיין שווער מיטגעהאַלטן אַסאַך אינטערעסאַנטע זאַכן, ווי אויך האָט ער צומאָל געהאַט די געלעגנהייט אָנצופרעגן אָדער אויפמערקזאַם צו מאַכן דעם רבי׳ן אויף פאַרשידענע זאַכן, וואָס איך האב שפּעטער געהערט פון אים.

דעם רבי׳נס שלש סעודות-בילקעלע

צווישן אַנדערן איז ביינאַכט אַז דער רבי זי״ע האָט נישט געהאַט קיין י״ב חלות. פרייטאָג-צו-נאַכטס האָט דער רבי געהאַט צוויי לאַנגע חלות, איינס א גלאַטע און איינס א געפלאָכטענע. ביי שלש סעודות האָט דער רבי שוין געהאַט נאָר איין גרויסע חלה, און נעבן די גרויסע חלה איז געליגן א קליינע בילקעלע פאר לחם משנה.

האָט מיין שווער זיך איינגעפירט, אַז ביי שלש סעודות, גלייך נאָכדעם וואָס דער רבי האָט געמאַכט דעם ברכת המוציא, האָט מיין שווער געגעבן א כאַפּ די לחם משנה-ביקעלע, און ער האָט זיך דאָס אַריינגעלייגט אין טאַש.

איינמאָל האָט דער רבי געפרעגט פון מיין שווער, ״וואָס טוסטו מיט די בילקעלע אום פסח?״. ביי אַנדערע רבי׳ס האָט מען זיך געפירט אַז מ׳האָט געכאַפּט די י״ב חלות און מ׳האָט דאָס אַוועקגעלייגט אַלס א סגולה. (אין פאַרשידענע ספרי שו״ת איז דאָ תשובות וויאַזוי זיך נוהג צו זיין די מיט די י״ב חלות אום פסח [16].) האָט מיין שווער זיך אָנגערופן אַז דער רבי דארף זיך גאָרנישט זאָרגן ״ביי מלוה מלכה איז עס שוין גענצליך אויפגעגעסן״. דער רבי האָט זיך גוט צושמייכלט, און האָט נישט רעאַגירט דערויף...

וועלכע סיפּורים קען מען גלייבן

איינמאָל איז אויסגעקומען ביים טיש, צו רעדן פון סיפּורי צדיקים. כדרכו האָט דער רבי אַרומגערעדט פון דעם, אַז מ׳קען זיך נישט פאַרלאָזן אויף די אַלע מעשיות וואָס מ׳דערציילט, אויך אויף די געדרוקטע סיפּורים קען מען זיך בכלל נישט פאַרלאָזן. האָט מיין שווער געפרעגט דעם רבי׳ן ״און וואָס טוט זיך מיט די עשר׳לעך״ (מיינענדיג צו פרעגן אויף די ספרים פון הרה״ג רבי ישראל הלוי בערגער ז״ל וועלכער האָט מחבר געווען דעם ספר ״עשר קדושות״ [17] מיט סיפּורים און טייטשן פון פריערדיגע צדיקים. דער ספר האָט אַן הסכמה אויך פון הגה״ק בעל קדושת יום טוב מסיגוט זי״ע.) האָט דער רבי זיך אָנגערופן ״אַזעלכע עובודת וואָס מ׳האָט מקבל געווען פון פריערדיגע, איז אַנדערש.

16. ביי חסידים האָט מען זיך נוהג געווען צו האַלטן די י״ב חלות וואָס איז געליגן אויפ׳ן טיש פון צדיקים, אַלס א סגולה לכל דבר טוב. ווען ס׳איז געקומען פסח ווען מ׳קען נישט האַלטן קיין חמץ אין שטוב, איז געווען א מבוכה וואָס צו טון דערמיט. אין שו״ת ערוגת הבושם (סימן קי״ב) שרייבט ער איבער די שאלה, איבער א י״ב חלה וואָס איז געליגן על שולחנו הטהור פון הרה״ק רבי יהושע מבעלזא זי״ע, ״והוא חביב בעיניו עד לאחת יותר מכף מלא נחת״ איז די שאלה צו מ׳מעג פאַרקויפן די י״ב חלה אין חמץ. דער ערוגת הבושם פסק׳נט דאָרט אַז ס׳איז רוצה בקיומו, און דעריבער איז דאָס נישט מותר צו פאַרקויפן אין חמץ. ער שרייבט דאָרט אַז טאַקע איידי דחביבא, ווייל עס איז אַזוי חביב ביי אים, זאָל ער טון דערמיט נאָך א מצוה, און עס פאַרברענען אין חמץ.

אין הגדת ״אגודת אזוב״ פון הגה״ק בעל ויגד יעקב מפּאפּא זצ״ל ווערט געברענגט אין נאָמען פון הרה״ק רבי שלום אליעזר מראַצפערט זצ״ל הי״ד אַז מ׳האָט אַמאָל געפרעגט דעם צאַנזער רב זי״ע וואָס צו טון מיט א י״ב חלה, האָט דער צאַנזער רב געהייסן אַז מ׳זאָל עס פאַרברענען, און דעם אש דערפון זאָל מען באַהאַלטן אין שטוב. אין ספר ״דברי חנה״ פון הגה״ק רבי חנה מקאָלאָשיץ זי״ע ווערט געברענגט וואָס ער האָט געזאָגט, אַז די אש פון א י״ב חלה האָט די זעלבע סגולה.

אין דברי יחזקאל החדש (עניני שבת קודש) ווערט געברענגט, אַז דער הגה״ק משינאָווא זי״ע האָט אַמאָל געגעבן א י״ב חלה פאר איינעם וואָס איז ל״ע געווען נטרפה דעתו. דער איד איז דאַן גענצליך אויסגעהיילט געוואָרן. פאר פּסח האָט דער שינאָווער רב געלאָזט רופן דעם איד, און געבעטן פון אים דעם י״ב חלה. אָבער דער איד האָט זייער מורא געהאַט דאָס צוריקצוגעבן, וויסענדיג אַז זיין געזונט איז אָנגעהאָנגען אין דעם י״ב חלה וואָס ער האָט באַקומען. דער שינאָווער רב איז מבטיח געווען אַז ער זאָל זיך נישט זאָרגן, ער וועט דאָס אים צוריקגעבן. מיט א ציטערדיג הארץ האָט דער איד איבערגעבן דעם י״ב חלה פאַר׳ן שינאָווער רב, דער שינאָווער רב האָט גענומען א גאָפּל און עס אַריינגעשטעקט אין דעם י״ב חלה. דאַן האָט ער גענומען א ליכטל, און דערמיט האָט ער אָפּגעברענט די חלה פון אַלע זייטן. דאַן דער שינאָווער רב אים דאָס צוריקגעגעבן, זאָגענדיג אַז איצט ווען עס איז שוין אַזוי אָפּגעברענט, האָט עס שוין נישט קיין דין פון חמץ, אָבער די סגולה דערפון האָט עס נאָך אַלץ, און ער קען עס האַלטן.

אין שו״ת הד״ר (סימן כ״ה) איז ער יאָ מתיר צו פאַרקויפט א י״ב חלה אין חמץ.

17. רבי ישראל בערגער זצ״ל איז געווען א תלמיד פון הגה״ק בעל ייטב לב מסיגוט זי״ע און האָט געדינט אַלס רב אין בוקאַרעסט. ער האָט אַרויסגעגעבן עטליכע ספרים פון סיפּורי מעשיות ודברי צדיקים. ער האָט אַלץ אַרויסגעגעבן סיפּורים פון צען צדיקים, וואָס ער האָט גערופן ״עשר קדושות״ ״עשר אורות״ ״עשר צחצחות״ און נאָך. מ׳האָט גערופן זיינע ספרים ״די עשר׳לעך״.

פלוימען אום שבת חול המועד

ביים רבי'ן איז געווען דער סדר אַז פרייטאָג-צו-נאַכטס נאָכ'ן טיש האָט מען אַריינגעברענגט א טאַץ פירות. פון אויבן איז געליגן א געהענגל טרויבן, און אונטער דעם זענען געליגן פאַרשידענע סאָרט פרוכט, געווענליכן די פרוכטן וואָס מ'האָט געקענט באַקומען יענעם סעזאָן. דער רבי האָט טועם געווען נאָר פון די טרויבן. כדרכו האָט דער רבי נישט געגעסן די שאָלעכץ. ער האָט נאָר געגעסן דעם אינווייניגסטן טייל פון די טרויבן, און די שאָלעכץ מיט די קערנדלעך האָט ער דערנאָך צוריק אויסגעשפּיגן. דער רבי האָט אַלץ זיכער געמאַכט צו עסן א געהעריגן שיעור, כדי צו קענען מאַכן אן "על העץ" און ס'איז נישט געווען גלייך. אויב זענען די טרויבן געווען גרעסער האָט ער גענומען ווייניגער טרויבן, און אויב עס זענען געווען קלענערע טרויבן האָט ער גענומען מער.

דעם רבינ'ס ביהמ"ד אויף 550 בעדפארד עוו.

נאָכדעם וואָס דער רבי האָט געענדיגט טועם זיין פון די טרויבן האָט דער רבי אָנגעהויבן צו טיילן שיריים. ווילאַנג ער האָט געטיילט פון די טרויבן, האָט ער זיכער געמאַכט אַז יעדער זאָל באַקומען א שיעור. טאמער האָט ער אויפגעפּאַסט אַז ער האָט גענומען נאָר ווייניגער טרויבן, האָט ער צוגעלייגט א טרויב אָדער צוויי, אַז עס זאָל זיין א שיעור. אַזוי האָט דער רבי געדולדיג געריסן פון דעם שטרענגל טרויבן, און אויב ס'איז אויסגעקומען צופיל טרויבן, האָט דער רבי אַראָפּגענומען א פאר שטיקלעך טרויבן, אַזוי אַז ער זאָל פאר יעדן געבן נאָר דעם שיעור.

נאָכ'ן ענדיגן טיילן די טרויבן, האָט דער רבי געטיילט פאַר'ן איבעריגן ציבור, פון די אַנדערע פרוכט וואָס איז געליגן אויפ'ן טאַץ. וואָס ס'איז נאָכדעם איבערגעבליבן אויפ'ן טאַץ, האָט דער עולם זיך דאָס צוכאַפּט. בשעת דער רבי האָט געטיילט שיריים האָט ער יעדן אָנגעקוקט, און דער רבי האָט מקפּיד געווען צו געבן שיריים נאָר איינמאָל. אויב האט איינער שוין געהאַט באַקומען טרויבן, און ער האָט נאָכדעם געוואָלט באַקומען אויך עפל, האָט דער רבי רעאַגירט צו יענעם "האסט דאך שוין געהאַט" און דער רבי האָט נישט נאָכאַמאָל געגעבן.

דאָס זעלבע איז געווען ביים טיש אויך. דאָס ערשטע האָט דער רבי געטיילט שיריים פון די פיש. דאָס האָט דער רבי געווענליך בעיקר געטיילט פאר די רבנים און פאר די עלטערע אידן וואָס זיצן ביים טיש. די אינגעלייט וואָס זענען געשטאַנען אַרום, האָבן ערשט באַקומען פון די פלייש. אָבער דער רבי האָט מקפּיד געווען נישט צו געבן צוויי מאָל פאר איין מענטש. אַסאַך מאָל בשעת דער רבי האָט געטיילט שיריים האָט דער רבי דערמאַנט דעם נאָמען פאר דעם וועמען דער רבי האָט דעמאָלט געשיקט די שיריים.

עכ"פ ביי די פירות האָט דער רבי געגעסן נאָר פון די טרויבן. איינמאָל שבת חול המועד סוכות, האָט מען אַריינגעברענגט פאַר'ן רבי'ן פּירות, טרויבן און נאָך פרוכט. צווישן די אַנדערע פרוכט איז אויך געווען פלוימען. דער רבי האָט געגעסן פון די טרויבן כדרכו. ווען ער האָט געענדיגט האָט מיין שווער זיך אָנגערופן צום רבי'ן, אַז אין דזשיקוב איז געווען דער מנהג, אַז אין די סוכה האָט מען געגעסן "פלוימען" ווייל "פלאָם" איז ר"ת ל'ית א'תר פ'נוי מ'יני'. אַז דער רבי האָט דאָס געהערט, האָט ער גענומען א שטיקל פלוים, און ער האָט דאָס געגעסן.

אין מקוה שבועות פאַרטאָגס

אן אַנדערס מאָל איז געווען ווען דער רבי האָט געטון א מנהג אויף וואָס מיין שווער האָט אים אויפמערקזאַם געמאַכט.

ביים רבי'ן איז געווען דער סדר, אַז די ערשטע נאָך שבועות איז ער אַריינגעקומען צום טיש זייער שפּעט, שוין היבש נאָך חצות הלילה. רוב עולם האָט שוין דעמאָלט געהאַלטן נאָכ'ן אָפּזאָגן האַלב פונעם תיקון לליל שבועות אָדער מער, און טייל האָבן אפילו שוין געהאַט געענדיגט דאָס גאַנצע.

ווען דער רבי האָט געענדיגט דעם טיש, איז געווענליכן שוין געווען דער עלות השחר. אָבער דער מנהג פון רבי'ן איז געווען, אַז ער איז נישט דעמאָלט געגאַנגען אין מקוה, נאָר ערשט שפּעטער פאַר'ן דאווענען איז ער געגאַנגען אין מקוה.

איינמאָל איידערן אַהיימגיין פון טיש, האָט מיין שווער געפרעגט דעם רבי'ן, פאַרוואָס ער גייט נישט אין מקוה ביים עלות, פון אריה"ק שטייט דאך אַז שבועות ביים עלות זאָל מען גיין אין מקוה. דער רבי האָט דערויף גאָרנישט רעאַגירט, נאָר ער האָט זיך אַזויפיל אָנגערופן "גוט, וועלן מיר גיין". דעמאָלט איז דער רבי טאַקע געגאַנגען אין מקוה ביים עלות, אָבער די אַנדערע יאָרן האָט דער רבי זיך ווייטער געפירט כמנהגו, נישט צו גיין אין מקוה ביים עלות.

ווען איז ניטל

מיין שווער האָט געהאַט אן אינטערעסאַנטע וויכוח מיטן רבי'ן. מיין שווער איז געווען א שטאַרקער בקי אינעם לוח השנה, האָט ער אויסגערעכענט אַז צוליב פאַרשידענע חשבונות, דאַרף מען מען האַלטן "ניטל" צווישן דעם זעקסטן און זיבעטן אין מאָנאַט יאנוואר. דער רבי האָט אָבער גע'טענה'ט אַז דער מחצית השקל שרייבט, אַז ניטל האַלט מען צווישן דעם פינפטן און זעקסטן. מיין שווער האָט

אָבער פאַרשידענע ראי'ס אַז דער מחצית השקל האָט דאָס נאָר געשריבן לויט יענע תקופה, אָבער היינט דאַרף מען יאָ האַלטן ניטל צווישן זעקסטן און זיבעטן. אינמיטן דעם וויכוח איז מיין שווער געוואָרן אַביסל אָנגעצויגן. האָט דער רבי זיך אָנגערופן צו אים א ווערטל "האסט א זייגערל?". אין יענע צייט האָט מען א זייגער נאָך געדאַרפט אָנציען. האָט מען שוין פאַרשטאַנען וואָס דער רבי מיינט אים צו פרעגן צו ער האָט א זייגערל, ווייל ער איז אָנגעצויגן...

דער רבי האָט אויך געהייסן אַז מ'זאָל גיין אָנפרעגן ביי אַן אַלטע רוסישע קירכע, ווען זיי האַלטן דעם חגא, און ס'האָט זיך אַרויסגעשטעלט אַז זיי פייערן דאָס אויך אין די נאַכט צווישן זעקסטן און זיבעטן.

למעשה ווען עס איז געקומען די נאַכט פונעם פינפטן צום זעקסטן, האָט הרה"ח ר' עזריאל גליק געפרעגט דעם רבי'ן וואָס מען טוט, ווען עס איז ניטל. האָט דער רבי אים געזאָגט "גיי קוק אויב ר' שמעון לויפער לערנט פאָר משניות". איז ר' עזריאל צוריקגעקומען מיט א תשובה, אַז יאָ, ער לערנט פאָר. האָט דער רבי געזאָגט, אויב אַזוי איז מאָרגן ניטל.

ביז אַהער איז פאַרשידענע זכרונות פון מיין שווער הרה"ח ר' שמעון לויפער ז"ל.

מ'דאַרף אַכט געבן וואָס מען טוט

איך וועל פאַרציילן עטליכע אינטערעסאַנטע ענינים וואָס איך האָב געהערט ביים רבי'ן אין פאַרשידענע זמנים, ובפרט וויאַזוי עס איז צוגעגאַנגען דאָס געזען ביים רבי'ן.

איינמאָל בין איך אַריינגעקומען צום רבי'ן מיט א קוויטל. דער רבי איז געזעסן אויף זיין שטול מיט די גלעזער אין די הענט. ווי נאָר איך בין אַריינגעקומען, האָט דער רבי מיך א פרעג געטון "נו, וואָס זאָגסטו עפּעס?". האָב איך געענטפערט "ברוך ה'". איך האָב דערלאַנגט דאָס קוויטל פאַר'ן רבי'ן. דער רבי האָט אָנגעטון די ברילן און דורכגעליינט דאָס קוויטל. נאָכ'ן ענדיגן האָט ער אַראָפּגענומען די ברילן פון די אויגן, ער האָט מיך גוטמוטיג אָנגעקוקט, און מיט א שיינענדן געזוכט מיך א פרעג געטון "מאַכסט עפּעס פּרנסה?". האָב איך געענטפערט ברוך ה'.

איך האָבן דאַן געהאַט אָנגעהויבן צו האַנדלען מיט סטאַקס, און איך האָב געוואָלט הערן חוות דעת קדשו פון רבי'ן איבער דעם ענין. אויך האָב איך געוואָלט אַז דער רבי זאָל מיר אָנוואונטשן אַז איך זאָל מצליח זיין אין סטאַק-מאַרקעט. האָב איך געזאָגט פאַר'ן רבי'ן אַז איך האָב געקויפט א "סטאַק" פון וואָס איך האָב שיין פאַרדינט. ווי נאָר דער רבי האָט געהערט דאָס וואָרט סטאַק, האָט ער זיך אָנגערופן צו מיר "אוי, סטאַקס! דאָס איז נישט אַזוי פּשוט, מ'מוז גוט אַכט געבן וואָס מען טוט".

כ'האָב געזען אַז פאַר'ן רבי'ן איז נישט אַזוי ניחא דער האַנדל מיט סטאַקס [18], האָב איך געפרעגט דעם רבי'ן "נו, וואָס דען זאָל איך טון מיטן געלט?". האָט דער רבי מיר געענטפערט "א דאגה וואָס צו טון מיט געלט?". זאָג איך פאַר'ן רבי'ן "יאָ, ס'שטייט דאך מרבה נכסים מרבה דאגה"... דעם רבי'ן האָט עס געפעלן, און ער האָט מיר דערציילט א ווערטל, אַז ס'איז געווען אן אָרימאַן וואָס האָט געזאָגט 'עס שטייט טאַקע מרבה נכסים מרבה דאגה, אָבער פון וואו נעמט מען שוין די דאגה'...

מיט דעם האָט דער שמועס זיך געענדיגט. דער רבי האָט מיר שיין אָנגעוואונטשן, און איך בין אַרויס פון רבי'נס שטוב.

איך וואָלט אפשר געדאַרפט פאַרשטיין פון רבי'נס ווערטער אַז איך זאָל מיך אָפּלאָזן פון סטאַקס. אָבער ילדות היתה בי... איך האָב געטראַכט אַז דער רבי האָט מיר נישט געזאָגט אַז איך זאָל נישט מער האַנדלען מיט סטאַקס, נאָר ער האָט מיר אָנגעזאָגט אַז מ'מוז גוט אַכטונג געבן, וועל איך טאַקע אַזוי טון. איך וועל איך גוט אַכט געבן. איך האָב דעריבער געקויפט אן אַנדערן סטאַק, וואָס איז דאַן שיין אַרויף. איך האָב דאָס גלייך געוואָלט פאַרקויפן, אָבער דער מעקלער האָט מיך נישט געלאָזט, טראַכטענדיג אַז עס וועט גיין נאָך העכער. למעשה האט דער סטאַק אָנגעהויבן צו טראסקן, און ביז א קורצע צייט האָב איך פאַרלוירן דאָס גאַנצע געלט וואָס איך שוין געהאַט פאַרדינט.

דאָס איז געווען דאָס לעצטע מאָל וואָס איך האָב געהאַנדעלט מיט סטאַקס... מ'דאַרף פאַרשטיין א רמז פון א צדיק.

פארזעצונג אי"ה

18. איבער דעם ענין איז אינטערעסאַנט צוצוברענגן דעת קדשו פון רבי'ן זי"ע בנוגע האַנדלן מיט סטאַקס, א סיפּור וואָס איז געברענגט געוואָרן אין גליון זקניך ויאמרו לך, דערציילט דורך הרה"ג רבי איתמר טובי' קויפמאַן שליט"א ר"מ בישיבה קטנה-קרית יואל, ווי פאָלגענד:

"איך האָב אַמאָל געהערט פון כ"ק מרן רבינו הברך משה זלה"ה אַז ער האָט זיך זייער אָפּגערעדט אויף די מענטשן וואָס שפּילן מיט סטאַקס. ער האָט געזאָגט 'עס טוט מיר זייער ווייַ פאַרוואָס עס זענען צווישן אונז אַזעלכע וואָס האַנדלן מיט סטאַקס, וואָס אַלעס איז אויפגעבלאָזענע לופט-מעשיות. די 'סטאַק מאווערס' זיצן ביים רעדל, דרייען אָן דעם גאַנצן בלאָף, און אַסאַך מענטשן פאַרלירן דאָרט זייער אָפּגעשפּאַרטע געלט.

"ער האָט דערציילט אַז ער האָט געהערט פונעם פעטער כ"ק מרן רביה"ק הדברי יואל זצוק"ל וואָס ער האָט אַמאָל זיך אויסגעדרוקט פאַר אים בל"ק: "די וואָס האַנדלן מיט סטאַקס זענען שטענדיג אין 'באַנק ביזנעס'". האָב איך אים געפרעגט וואָס ער מיינט, האָט דער פעטער מיר מסביר געווען - ווען דער רבי מרן הברך משה האָט איבערגעזאָגט דעם רבי'נס ווערטער, האָט ער זייער געלאַכט, און ער האָט אַזוי געזאָגט - "די מענטשן טוט זיי שטענדיג באַנק"... למשל, טאמע רהאט ער פאַרקויפט א סטאַק, און מאָרגן הערט אַז דער סטאַק איז זייער אַרויף די פּרייז, טוט אים זייער 'באַנק' פאַרוואָס האָב איך עס נעכטן פאַרקויפט. ווען איך וואַרט ווען נאָך איין טאָג וואָלט איך דאָך פאַרדינט אַסאַך מער, און ער דרייט זיך אַרום מיט גרויס צער".

"ווידער טאָמער האָט ער געקויפט א סטאַק, און מאָרגן הערט ער אַז דער פּרייז פון דעם סטאַק איז געפאלן, טוט אים ווייטער זייער 'באַנק' אַז זיין פאַרמעגן האָט פאַרלוירן זיין ווערד. ער טראַכט, ווען איך וואָלט ווען געוואַרט נאָך איין טאָג און איך וואָלט ווען עס היינט געקויפט פאר די היינטיגע ביליגע פּרייז, וואָלט איך דאָך נישט פאַרלוירן מיין געלט, און איך וואָלט עס געקויפט פאר ביליגער, וואָלט איך עס שפּעטער פאַרקויפט פאר טייערער, און איך וואָלט פאַרדינט פיל מער. דרייט ער זיך אַרום מיט גרויס צער. אַזוי אַרום קומט אויס אַז דער מענטש איז שטענדיג אין "באַנק ביזנעס"...

קינדער אפטיילונג

10

זיידעניו

דערציילט מיר

משה'לע: ביי מיין פריערדיגן באזוך האסטו מיר דערציילט פון דעם רבי'נס באזוך ביים קבר רחל און ביים מערת המכפלה אין חברון. און דו האסט מיר דערציילט וויאזוי דער רבי זי"ע האט איינגעריסן רחמי שמים ביים קבר פון רחל אמינו מיט מורא'דיגע בכיות. ווען איך בין אהיים געגאנגען האב איך געטראכט צו מיר פארוואס ווען דו ביסט געוועןאין ארץ ישראל מיט דריי יאר צוריק ביסטו נישט געוועןמתפלל זיין אויף די אלע פלעצער?

זיידע: אה משה'לע, איך האב דיר נאך נישט אלעס דערציילט, איך וואלט דיר אפשר טאקע דאס געדארפט גלייך זאגן ביים פריערדיגן שמועס, אבער עס איז קיינמאל נישט צו שפעט.

ווען איך בין געוועןאין ארץ ישראל בין איך טאקע נישט געפארן מתפלל זיין אויף די אלע פלעצער, ווייל דער הייליגער רבי זי"ע שרייבט אין זיין ספר על הגאולה ועל התמורה, אז נאכדעם וואס די ציונים האבן ליידער מלחמה געהאלטן מיט די אראבער און זיי האבן איינגענומען די אלע פלעצער אונטער זייער רשות, זאל מען מער נישט גיין אהין מתפלל זיין.

מֹשֶׁה'לֶע: דֶעמָאלְט וִוי אַזוֹי קֶען זַיין אַז דֶער רֶבִּי זי"ע אִיז יָא דָארְט גֶעוֶוען?

זֵיידֶע: דֶער הֵיילִיגֶער רֶבִּי אִיז דָארְט גֶעוֶוען נָאךְ אַסַאךְ יָארְן פְּרִיעֶר, דָאס אִיז גֶעוֶוען אִין יָאר תרצ"ב, נָאךְ פַּאר דִי צְוֵוייטֶע וֶועלְט מִלְחָמָה, זֶעכְצְן יָאר פַּאר דִי צִיּוֹנִים הָאבְּן גֶעגְרִינְדֶעט דִי צִיּוֹנִיסְטִישֶׁע מְדִינָה אִין יָאר תש"ח. אָבֶער שְׁפֶּעטֶער אִין יָאר תשכ"ז וֶוען דִי צִיּוֹנִים הָאבְּן גֶעפִירְט אַ גְרוֹיסֶע מִלְחָמָה קֶעגְן דִי אַרַאבֶּער, אוּן זֵיי הָאבְּן אַיינְגֶענוּמֶען נָאךְ גְרוֹיסֶע שְׁטָחִים וָואס אִיז גֶעוֶוען אוּנְטֶער דִי הֶערְשַׁאפְט פוּן דִי אַרַאבֶּער, וָואס צְוִוישְׁן דֶעם הָאט זִיךְ גֶעפוּנֶען דֶער "כּוֹתֶל הַמַּעֲרָבִי", אוּן דֶער "קֶבֶר רָחֵל" אוּן אוֹיךְ דֶער "מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה" אִין חֶבְרוֹן. דֶעמָאלְטְס הָאט דֶער הֵיילִיגֶער רֶבִּי גֶעלָאזְט הֶערְן זַיין דַעַת תּוֹרָה אַז מֶען זָאל מֶער נִישְׁט גֵיין צוּ דִי אַלֶע פְּלֶעצֶער בִּיז מָשִׁיחַ וֶועט קוּמֶען.

אוּן אַזוֹי פִירְן זִיךְ טַאקֶע אַלֶע דֶעם רֶבִּי'נְס תַּלְמִידִים אוּן חֲסִידִים וֶועלְכֶע פָּאלְגְן אוֹיס דִי הוֹרָאָה פוּנֶעם הֵיילִיגְן רֶבִּי'ן נִישְׁט צוּ גֵיין מִתְפַּלֵּל זַיין בַּיי דֶעם כּוֹתֶל הַמַּעֲרָבִי אוּן בַּיי דֶעם קֶבֶר רָחֵל אוּן בַּיי דֶעם מְעָרַת הַמַּכְפֵּילָה.

מֹשֶׁה'לֶע: דָאס אַז דֶער רֶבִּי הָאט נִישְׁט גֶעלָאזְט גֵיין צוּם כּוֹתֶל הַמַּעֲרָבִי הָאבּ אִיךְ שׁוֹין גֶעוואוּסְט בִּיז הַיינְט, אָבֶער פוּן דִי אַנְדֶערֶע פְּלֶעצֶער הָאבּ אִיךְ טַאקֶע נִישְׁט גֶעוואוּסְט. פַּארְוָואס טַאקֶע אִיז דֶער אִיסוּר פוּן רֶבִּי'ן צוּ גֵיין צוּם כּוֹתֶל הַמַּעֲרָבִי מֶער בַּאקַאנְט?

זֵיידֶע: וָואס הֵייסְט עֶס אִיז מֶער בַּאקַאנְט? וֶוער עֶס לֶערְנְט דֶעם קוּנְטְרֵס 'עַל הַגְּאוּלָה וְעַל הַתְּמוּרָה' וָואס דֶער רֶבִּי הָאט אַרוֹיסְגֶעגֶעבְּן יֶענֶעם זוּמֶער תשכ"ז, דֶער זֶעט קְלָאר וָואס דֶער רֶבִּי שְׁרַייבְּט סַיי אִיבֶּער דֶעם כּוֹתֶל הַמַּעֲרָבִי אוּן סַיי אִיבֶּער דֶעם קֶבֶר רָחֵל אוּן דִי מְעָרַת הַמַּכְפֵּילָה. אָבֶער בְּעִיקָר הָאט אִין יֶענֶע צַייט גֶעמַאכְט אַ שְׁטוּרֶעם אִין דִי גַאנְצֶע וֶועלְט דָאס אַז דֶער רֶבִּי הָאט גֶעזָאגְט מֶען זָאל נִישְׁט גֵיין צוּם כּוֹתֶל הַמַּעֲרָבִי.

בַּיי יֶענֶע פַּייעֶרְדִיגֶע שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת תּוֹרָה הָאט דֶער רֶבִּי אוֹיסְגֶעשְׁרִיגְן מִנַּהֲמַת לִבּוֹ הַטָּהוֹר: "לְדַעְתִּי, טָאר מֶען נִישְׁט גֵיין צוּם כּוֹתֶל בִּיז מָשִׁיחַ וֶועט קוּמֶען!"

דִי וֶוערְטֶער פוּנֶעם רֶבִּי'ן בַּיי שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת פר' נָשֹׂא וֶוען עֶר הָאט גֶע'אַסְר'ט צוּ גֵיין צוּם

דער שער בלאט פונעם ערשטן דרוק פון דעם קונטרס על הגאולה ועל התמורה

כּוֹתֶל הַמַעֲרָבִי, הָאט אוֹיסְגֶערוּפְן אַ שְׁטוּרֶעם אִיבֶּער דִי וֶועלְט, אַפִּילוּ צְוִוישְׁן דִי עֶרְלִיכֶע אִידְן וָואס הָאבְּן נִישְׁט גֶעהַאט קַיין שַׁיְיכוּת צוּ דִי צִיוֹנִים הָאבְּן נִישְׁט גֶעקֶענְט פַארְשְׁטֵיין דִי סִיבָּה פַארְוָואס דֶער רֶבִּי לָאזְט נִישְׁט גֵיין צוּם כּוֹתֶל, אוּן וָואס אִיז יֶעצְט אַנְדֶערְשׁ וִוי אַלֶע יָארְן בֶּעפָאר וֶוען דֶער כּוֹתֶל הַמַעֲרָבִי אִיז אַלְס גֶעוֶוען אַ פְּלַאץ וואוּ אִידִישֶׁע קִינְדֶער פְּלֶעגְן גֵיין זִיךְ אוֹיסְגִיסְן דָאס הַארְץ פַארְן בּוֹרֵא עוֹלָם אוּן וָואס אִיז הַיינְט אַנְדֶערְשׁ.

דֶער רֶבִּי אִיז אָבֶּער גֶעשְׁטַאנֶען דְרֵייסְט בַּיי זַיין מֵיינוּנְג אַז מִיטְן גֵיין צוּם כּוֹתֶל גִיט מֶען חִיזוּק אוּן אַ הַסְכָּמָה אוֹיף דָאס וָואס דִי צִיוֹנִים הָאבְּן מִלְחָמָה גֶעהַאלְטְן מִיט דִי אַרַאבֶּער אוּן עוֹבֵר גֶעוֶוען אוֹיף הִתְגָּרוּת בְּאוּמוֹת אוּן גוֹרֵם גֶעוֶוען צוּם בְּלוּט פַארְגִיסוּנְג פוּן אִידִישֶׁע קִינְדֶער.

כָּאטְשׁ וָואס אִין דִי נָשֹׂא תּוֹרָה הָאט דֶער רֶבִּי נִישְׁט מַרְחִיב הַדִיבּוּר גֶעוֶוען אִיבֶּער דִי פְּרָטֵי הָאִיסוּר, אָבֶּער אִין לוֹיף פוּן דִי וָואכְן "בְּהַעֲלוֹתְךָ, שְׁלַח, קֹרַח" הָאט דֶער רֶבִּי פַּאקְטִישׁ יָא גֶעזָאגְט עֶטְלִיכֶע טַעֲמִים פַארְוָואס מֶען זָאל זִיךְ צוּרִיק הַאלְטְן פוּן גֵיין צוּם כּוֹתֶל הַמַעֲרָבִי, אוּן אִין סֵפֶר הק' "עַל הַגְאוּלָה וְעַל הַתְּמוּרָה" בְּרֶענְגְט דֶער רֶבִּי אַרָאפּ דִי אַלֶע טַעֲמִים שֵׁיין מְסוּדָר. עֶס וָואלְט גֶעוֶוען כְּדַאי מִיר זָאלְן מַאכְן אַ שִׁיעוּר אִין דֶעם סֵפֶר, צוּ לֶערְנֶען דִי אַלֶע עִנְיָנִים וָואס דֶער רֶבִּי הָאט דָארְט גֶעשְׁרִיבְּן.

מֹשֶׁה'לֶע: פַארְוָואס זֶענֶען דִי צִיוֹנִים בִּכְלַל גֶעוֶוען אִינְטֶערֶעסִירְט אִין דֶעם כּוֹתֶל הַמַעֲרָבִי? הָאבְּן זֵיי דֶען גֶעוָואלְט צוּשְׁטֶעלְן אַ פְּלַאץ פַאר אִידְן וואוּ צוּ דַאוֶוענֶען? זֵיי הָאבְּן דָאךְ לַיידֶער גֶעזוּכְט וִוי מֶער אַרָאפְּצוּוַארְפְן דֶעם עוֹל הַתּוֹרָה וְהַמִצְוֹת?

זֵיידֶע: דוּ פְרֶעגְסְט זֵייעֶר גוּט מַיין טַייעֶר אֵייניקְל, אוּן אֶפְשָׁר יֶעצְט וֶוען מִיר שְׁטֵייעֶן אִין חוֹדֶשׁ אָב וֶוען אִידִישֶׁע קִינְדֶער קְלָאגְן אוֹיפְ'ן חוּרְבָּן בֵּית הַמִקְדָשׁ אִיז טַאקֶע אַ פַּאסִיגֶע צַייט צוּ רֶעדְן אַבִּיסְל אִיבֶּער דֶעם לֶעצְטְן אִיבֶּערְבְּלַייבֶּענִישׁ פוּן דֶעם הֵיילִיגְן בֵּית הַמִקְדָשׁ וָואס אִיז גֶעוֶוען אַזוֹי פַארְהֵיילִיגְט בַּיי אִידִישֶׁע קִינְדֶער אִין אַלֶע דוֹרוֹת, אוּן וִויאַזוֹי דִי צִיוֹנִיסְטִישֶׁע רְשָׁעִים הָאבְּן לַיידֶער פַארְשְׁוֶועכְט דֶעם מָקוֹם קָדוֹשׁ.

דָאס שַׁיְיכוּת פוּן דִי צִיוֹנִים מִיטְן כּוֹתֶל הַמַעֲרָבִי הָאט זִיךְ אֵייגֶענְטלִיךְ אָנְגֶעהוֹיבְּן נָאךְ מִיט אַסַאךְ יָארְן פְרִיעֶר, וֶוען דִי צִיוֹנִים הָאבְּן זִיךְ גֶענוּמֶען צוּם כּוֹתֶל, דֶער 'כּוֹתֶל' דָאס אִיז גֶעוָוארְן זֵייעֶר רֶעלִיגְיֶעזֶער סִימְבָּאל, אוּן מִיט דֶעם הָאבְּן זֵיי סִימְבָּאלִיזִירְט זֵייעֶר צוּרִיקְקֶער קַיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אוּן זֵייעֶר בַּעֲלוּת אוֹיף אַלֶע אִידִישֶׁע הֵיילִיגֶע עֶרְטֶער.

דֶער הוֹיכְפּוּנְקְט פוּן דִי פַארְזַאמְלוּנְגֶען בַּיים כּוֹתֶל הָאבְּן זֵיי אוֹיסְגֶעקְלִיבְּן טַאקֶע אִין סַאמֶע "תִּשְׁעָה בְּאָב", תִּשְׁעָה בְּאָב אִינֶעם טָאג וָואס כְּלַל יִשְׂרָאֵל יָאמֶערְט אוּן קְלָאגְט אוֹיפְן חוּרְבָּן בֵּית הַמִקְדָשׁ, פְלֶעגְן זִיךְ צוּזַאמֶענְקוּמֶען טוֹיזֶענְטֶער יוּנְגֶען אוּן מוֹידְן, פוּן דִי פְרַייעֶ נִידְרִיגֶע צִיוֹנִים, אוּן דָארְט בַּיים מָקוֹם הַמִקְדָשׁ בַּיים "כּוֹתֶל הַמַעֲרָבִי" הָאבְּן זֵיי פַארְבְּרֶענְגְט אַ גַאנְצֶע נַאכְט מִיט צוּלָאזְטֶע אוּן ווִילְדֶע פַארְוֵוייְלוּנְגֶען, גֶעפְרֶעסְן אוּן

גֶעזוֹיפְן אוּן גֶע'שִׁיכּוֹר'ט, אוּן הוּלְטֵייאִישׁ פַארבְּרֶענְגְט דִי "תִּשְׁעָה בְּאָב" נַאכְט.

מִיט דִי תִּשְׁעָה בְּאָב פַארְזַאמְלוּנְגֶען הָאבְּן דִי צִיוֹנִים גֶערֵייצְט דִי גֶעמִיטֶער בַּיי דִי אַרַאבֶּער, אוּן דָאס הָאט שְׁפֶּעטֶער גוֹרֵם גֶעוֶוען דִי אַלֶע בִּיטֶערֶע צָרוֹת, הַרִיגוֹת, אוּן שְׁחִיטוֹת, וֶוען דִי יִשְׁמְעֵאלִים הָאבְּן אוֹיסְגֶעגָאסְן זֵייעֶר כַּעַס אוּן זֵייעֶר נְקָמָה אוֹיף דִי אִידְן.

טַאקֶע אִין תִּשְׁעָה בְּאָב שְׁנַת תרפ"ט הָאט דֶער עֶרְשְׁטֶער צִיוֹנִי'סְטִישֶׁער רָב קוּק שר"י, פַארְרוּפְן דֶעם פְּרָאטֶעסְט מַארְשׁ בַּיים כּוֹתֶל, בַּיי וֶועלְכְן עֶר הָאט רַחְמָנָא לִיצְלָן פְּרָאקְלַאמִירְט זַיין כְּפִירָה'דִיגֶע לָאזוּנְג פוּן "הַכּוֹתֶל כָּתְלֵינוּ הַכּוֹתֶל אֶחָד", דֶעם ווִילְדְן מַארְשׁ וָואס אִיז גֶעוֶוען גֶעצִילְט צוּ אוֹיפְרֵייצְן דִי אַרַאבֶּער אוּן זֵיי אַרוֹיסְנֶעמֶען פוּן גְלַייכְגֶעוִויכְט, וָואס דָאס הָאט גוֹרֵם גֶעוֶוען מִיט אַ קְנַאפֶּע וָואךְ שְׁפֶּעטֶער דִי שְׁרֶעקְלִיכֶע הַרִיגוֹת אוּן שְׁחִיטוֹת, דִי בַּאקַאנְטֶע מְאוֹרָעוֹת תרפ"ט, דָאס אִיז גֶעוֶוען אַ שְׁרֶעקְלִיכֶע פָּאגְרָאם וָואס דִי רוֹצְחִ'ישֶׁע אַרַאבֶּער הָאבְּן אַדוּרְכְגֶעפִירְט אוֹיף דִי אִידְן אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַלְס נְקָמָה קֶעגְן דִי רֵייצֶערִישֶׁע פְּעוּלוֹת פוּן דִי צִיוֹנִים.

יָא, דֶער הֵיילִיגֶער וַואנְט, דֶער שְׂרִיד בֵּית מִקְדָּשֵׁינוּ, אִיז בַּאנוּצְט גֶעוָוארְן דוּרְךְ דִי צִיוֹנִים כְּדֵי מִיט דֶעם צוּ רֵייצְן דִי אַרַאבֶּער, אוּן דָאס הָאט אַסַאךְ טַייכְן אִידִישׁ בְּלוּט פַארְגָאסְן נָאךְ מִיט בַּאלְד צְוַואנְצִיג יָאר אֵיידֶער דִי צִיוֹנִיסְטִישֶׁע מְדִינָה אִיז בִּכְלַל צוּשְׁטַאנְד גֶעקוּמֶען.

מֹשֶׁה'לֶע: אוֹיבּ הָאבְּן דִי צִיוֹנִים שׁוֹין גֶענוּצְט דֶעם כּוֹתֶל פַאר זֵייעֶרֶע צְוֶועקְן נָאךְ אֵיידֶער זֵיי הָאבְּן גֶעהַאט אַ מְדִינָה, דַאן וָואס הָאט פַּאסִירְט אִין יֶענֶעם יָאר תשכ"ז אַז זֵיי הָאבְּן דָאס אַיינְגֶענוּמֶען? הָאבְּן זֵיי דָאס נָאךְ נִישְׁט גֶעהַאט פְרִיעֶר?

זֵיידֶע: נֵיין. עֶס אִיז גֶעוֶוען אַ תְּקוּפָה פוּן נַיינְצְן יָאר וָואס דֶער 'כּוֹתֶל' הָאט זִיךְ גֶעפוּנֶען בַּיי דִי אַרַאבֶּער, אִין יֶענֶע נַיינְצְן יָאר פוּן תש"ח בִּיז דִי זֶעקְס טָאגִיגֶע מִלְחָמָה אִין תשכ"ז הָאט דֶער כּוֹתֶל נִישְׁט גֶעזֶעהְן יֶעדְן תִּשְׁעָה בְּאָב וִוי עֶס זִיצְן אִידְן אוּן פְרֶעסְן אוּן זוֹיפְן בַּיים הֵיילִיגְן וַואנְט, זִי הָאט נִישְׁט גֶעהֶערְט דִי ווִילְדֶע גֶעזַאנְגֶען אוּן טֶענְצֶערֵייעֶן, וַוייל דִי אַרַאבֶּער הָאבְּן אָפְּגֶעשְׁלָאסְן דֶעם אָרְט אַז דִי אִידְן זָאלְן נִישְׁט קֶענֶען צוּקוּמֶען דֶערְצוּ.

אִין יֶענֶע צַייט אִיז טַאקֶע פוּן אֵיין זַייט גֶעוֶוען אַ וֵוייטָאג פַאר דִי עֶרְלִיכֶע אִידְן וָואס פְלֶעגְן אַהִינְגֵיין דַאוֶונֶען, אַז זֵיי קֶענֶען מֶער נִישְׁט אַהִינְגֵיין. אָבֶער פוּן דִי צְוֵוייטֶע זַייט הָאבְּן דִי עֶרְלִיכֶע אִידְן גֶעווּאוּסְט אַז אוֹיבּ דֶער כּוֹתֶל וֶועט זִיךְ גֶעפוּנֶען אוּנְטֶער דִי הֶערְשַׁאפְט פוּן דִי צִיוֹנִיסְטִישֶׁע רְשָׁעִים וֶועט דֶער חִילוּל ה' זַיין פִיל אַרְגֶער ח"ו.

וֶוען אַ אִיד הָאט זִיךְ אִין יֶענֶע צַייט אָפְּגֶערֶעדְט פַארְן בְּרִיסְקֶער רָב ז"ל מִיט וֵוייטָאג אוֹיף דֶעם וָואס דֶער כּוֹתֶל לִיגְט אִין דִי הֶענְט פוּן דִי אַרַאבֶּער, הָאט דֶער בְּרִיסְקֶער רָב גֶעזָאגְט דֶעם לָשׁוֹן פוּן דִי קִינוֹת לְתִשְׁעָה בְּאָב "עֲטֶרֶת צְבִי אֶבְחַר לְקָאַת וְקִיפּוֹד יִשְׁכְּנוּ בָךְ,

וְאוֹי לִי אִם אֱדוֹם וְעָרָב קָנְנוּ בְּקִינַּיִךְ", ענדערש זאלן זיך די בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל דרייען אויפ'ן הַר הַבַּיִת ווי איידער עס זאל חָלִילָה זיין אונטער די הערשאפט פון די רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל די צִיוֹנִים.

נאך די זעקס טאגיגע מִלְחָמָה איז דער כּוֹתֶל צוריק אריינגעפאלן אין די הענט פון די צִיוֹנִים, און דאן איז דער כּוֹתֶל ווידער געווארן דער סימבאל פון נאציאנאליזם, די צִיוֹנִים האבן דאן פארשפרייט א בילד ווי דער דעמאלטס'דיגער רב פון די ציוניסטישע מיליטער, שפאנט ארויף צום כּוֹתֶל מיט א סֵפֶר תּוֹרָה אין די האנט, און ליידער האבן אסאך אידן איבער די וועלט זיך געפריידט אז דער כּוֹתֶל איז צוריק ביי די אידן.

אבער אונזער הייליגער רֶבִּי זי"ע האט געשריגן אז מיט'ן גיין צום כּוֹתֶל גיט מען ח"ו חִיזוּק פאר די רְשָׁעִים, און דאס איז גוֹרֵם אז מ'זאל חָלִילָה נאכגעשלעפט ווערן נאך זיי. דעריבער זאל מען נישט אהינגיין ביז ווען דער הייליגער באשעפער וועט אונז שוין אויסלייזן פון דעם ביטערן גָלוּת און דער כֹּחַ הַמִּינוּת פון די רְשָׁעִים וועט בָּטֵל ווערן.

משה'לע: האט יעדער פארשטאנען דעם רֶבִּי'נס הייליגע ווערטער?

זיידע: וויסן זאלסטו אז אין די ערשטע צייטן וואס דער רֶבִּי האט מְגַלֶּה דַעַת געווען זיין מיינונג איבערן כּוֹתֶל הַמַּעֲרָבִי, און די אנדערע מְקוֹמוֹת הַקְּדוֹשִׁים זענען געווען אין ניו יארק עטליכע רַבָּנִים וואס האבן נישט פארשטאנען דעם רֶבִּי'נס ווערטער, זיי האבן דאס באטראכט און אנגענומען ווי אן איבערגעטריבענע עקסטרעמע זאך און נישט מְקַבֵּל געווען.

אבער שפעטער נאך א שטיק צייט ווען עס איז ארויסגעקומען דער קוּנְטְרֵס "עַל הַגְּאוּלָּה וְעַל הַתְּמוּרָה" און דארט האט דער רֶבִּי מיט א קלארקייט און בְּרוּרוֹת מְבָרֵר געווען די הֲלָכָה, און ער האט דארט אויפגעוויזן אז דאס זענען נישט קיין הֶרְגֵּשִׁים און דִמְיוֹנוֹת נאר אלעס איז געבויעט אויף שטארקע יְסוֹדוֹת אין הֲלָכָה, דאן האבן אלע פארשטאנען אז דעם רֶבִּי'נס ווערטער זענען דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, און אז זיינע הייליגע ווערטער זענען דִּבְרֵי אֱמֶת וָצֶדֶק, און דאס וואס דער רֶבִּי האט נישט געלאזט גיין צום כּוֹתֶל איז געבויעט אויף גאר שטארקע יְסוֹדוֹת.

משה'לע: א גרויסן יְיַשֵּׁר כֹּחַ פאר די הערליכע יְדִיעוֹת וואס דו דערציילסט מיר, וואס מען קען זיך פון דעם ארויסלערנען אזויפיל שיינע און וויכטיגע זאכן.

איך האף צוריקצוקומען ווי אמשנעלסטן נאכאמאל צו קענען הערן ווייטער די שיינע ענְיָנִים.

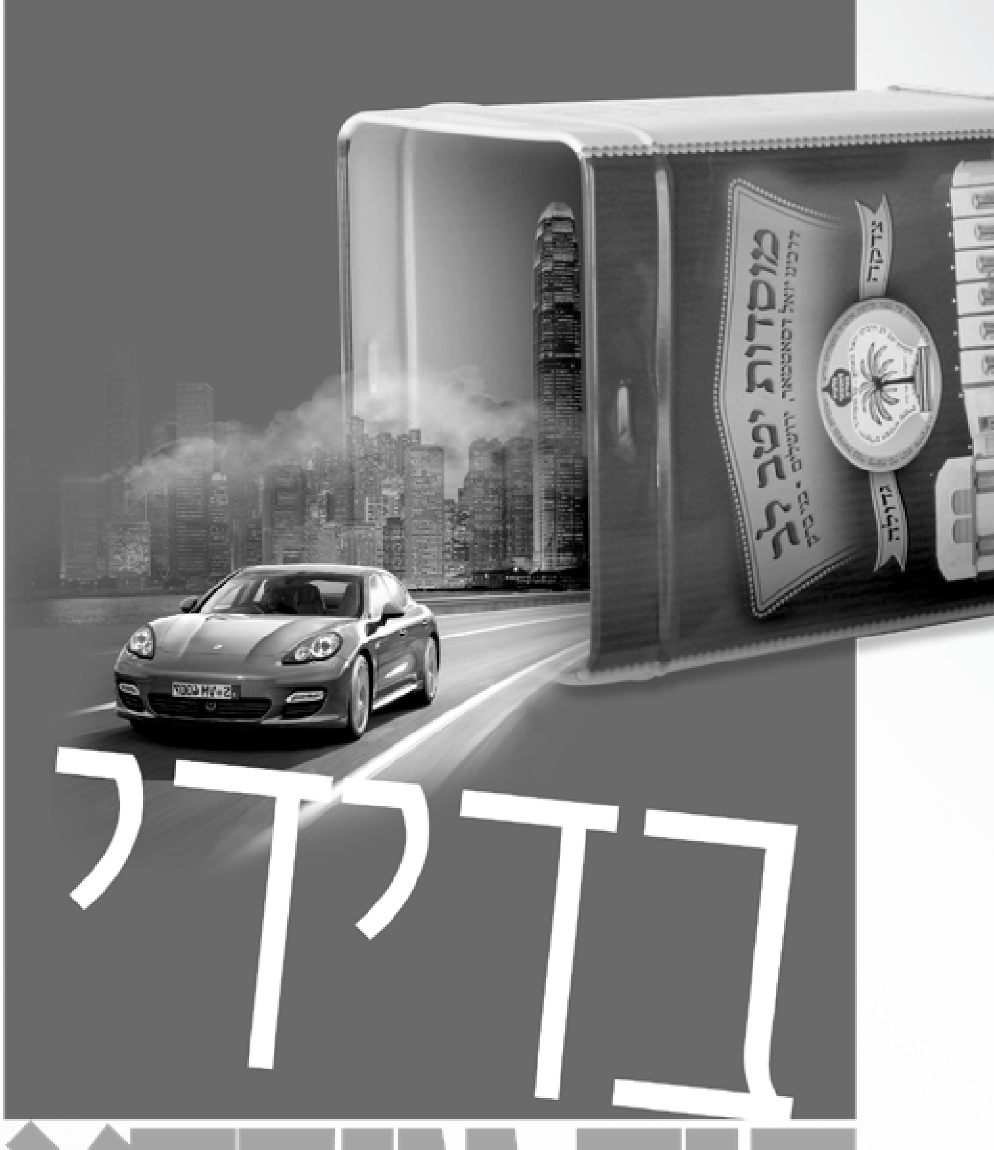

בדידי הוה עובדא

די פושקע אינעם פארלוירענעם באקס

לכבוד הנהלת מוסדות יטב לב בארה"ק.
לאָמיך פאַרציילן וואָס בדידי הוה עובדא.

מיט א צייט צוריק איז מיר אויסגעקומען צו זיין אויף א שבת אין איינס פון די קעמפּס אויף די קעטסקילס. ס'איז געווען נאָך פאַר'ן זומער-סעזאָן, און דער קעמפּ איז אָפּגעדינגען געוואָרן דורך א גרעסערע קבוצה, וועלכע האָבן דאָרט צוזאַמען געפּראַוועט א געהויבענעם שבת.

זייענדיג א שטיקל עסקן לרגל דעם שבת, בין איך אַרויסגעפאָרן שוין דאָנערשטאָג נאַכט, צוזאַמען מיט די גאַנצע משפחה, און מיר האָבן זיך דארט מסדר געווען לכבוד שבת. הערענדיג אַז איך גרייט מיך שוין צו קומען דאָנערשטאָג נאַכט, אַנשטאָט פרייטאָג מיטאָג ווען רוב פון די קבוצה איז אָנגעקומען, האָט דער מענעדזשער פונעם קעמפּ זיך פאַרבינדן מיט מיר, און מיך געבעטן אויב איך קען אים עפּעס מיטברענגען, נאָכדעם וואָס ער איז דאָרט אַליינס, און ער דאַרף נייטיג האָבן דאָס וואָס ער האָט מיר געבעטן. פאַרשטייט זיך אַז איך האָב אים גערן געטון די טובה, און איך האָב אים מיטגעברענגט דאָס וואָס ער האָט מיר געבעטן.

איידערן אַוועקפאָרן, האָב איך נאָך עפּעס אינזינען געהאַט, גאָר א וויכטיגע זאַך... ס'איז שוין א לאַנגע צייט וואָס אונזערע קינדער האָבן די זכי' צו זיין די "צעירי הגבאים" וועלכע גייען יעדן פרייטאָג, ערב שבת, אַרום מיט די יטב לב פּושקע, מזכה צו זיין די שכנים, אָנצוהאַלטן דעם מנהג ישראל תורה, פון געבן פרייטאָג נאָכמיטאָג צדקה פאר צדקת רבי מאיר בעל הנס. און אַז מיר וועלן נישט זיין אינדערהיים שבת, זענען די שכנים זיכער נישט שולדיג, אַז זיי זאָלן נישט קענען אָנהאַלטן דעם הייליגן מנהג... האָבן מיר דעריבער נאָך פאַר'ן אַוועקפאָרן זיך פאַרבינדן מיט איינעם פון די שכנים, פאר וועמען מיר האָבן איבערגעגעבן די פּושקע, אַז זיי זאָלן דעם פרייטאָג אַרומגיין מיט די פּושקע, כדי שלא יבוטל התמיד.

עקסטער האָבן מיר מיטגענומען אן אַנדערע פּושקע, אַז אונזערע קינדער זאלן דאָרט אין קעמפּ קענען אָנהאַלטן דעם מנהג פון אַרומגיין מיט די יטב לב פּושקע, מזכה צו זיין אויך די וואָס זענען געקומען דאָרט אויף דעם שבת, מיטן געבן געלט פאר צדקת רבי מאיר בעל הנס.

ב"ה אַז מיר האָבן דאָרט מיטגעהאַלטן זייער א דערהויבענעם שבת. מוצאי שבת, שפּעט בייננאַכט, האָבן מיר זיך איינגעפּאַקט אַלע פּעקלעך, מ'האָט אַלעס אַריינגעלייגט אין די אויטאָ, און זיך אַרויסגעלאָזט אין וועג אַריין אויפ'ן וועג אַהיים. אָנקומענדיג אַהיים האָבן מיר אַריינגעברענגט אַלע באַקסעס אין שטוב, און נאָכ'ן אַלעס איבערקוקן האָבן מיר געזען אַז איין באַקס איז אונטערגעבליבן. אונז האָמיר דאָס נישט מיטגענומען אַהיים. מיר האָבן נאָך קודם נישט געוואוסט וואָס אַלס עס ליגט אין דעם באַקס, אָבער מיר האָבן משער געווען אַז עס ליגט דערין היבש טייערע חפצים, און ס'איז אונז געווען א גרויסער פאַרלוסט.

מיר האָבן זיך פאַרבינדן מיט איינעם פון די קעמפּ-מיטאַרבעטער וועלכער איז נאָך דאָרט געווען, און אים געבעטן אַז ער זאָל כאַפּן א בליק דאָרט וואו אונזער קאַר איז געשטאַנען, צו מיר האָבן נישט אפשר דאָרט איבערגעלאָזט דעם באַקס, וואָס מעגליך אַז פון איילעניש האָבן מיר פּשוט פאַרגעסן דאָס אַריינצולייגן אין קאַר. ס'איז שוין געווען שפּעט בייננאַכט און זייער טונקל, אָבער דער מיטאַרבעטער האָט אונז געטון די טובה, און ער איז געגאַנגען דאָרט זוכן. למעשה אָבער האָט ער דאָס נישט געטראָפן דאָרט. ער האָט אויך געקוקט אויף נאָך פּלעצער וואו דער באַקס האָט מעגליך געקענט אַראָפּבלייבן,

אָבער דאך האָט ער דאָס נישט געטראָפּן.

מיר האָבן פאַרשטאַנען אַז אינצווישן האָט דער לאָקאַלער גאַרבעדזש-טראַק וואָס פאָרט אַרום צוזאַמצונעמען די מוסט אינעם קעמפּ זעלבסט, שוין געוויס געטון זיין אַרבעט, אַזוי אַז זיכער איז דער באַקס שוין אָנגעקומען אין גאַרבעדזש, און מיר האָבן זיך שוין כמעט מייאש געווען פון עס טרעפן.

צומאָרגענס, זונטאָג אינדערפרי האָבן מיר נאָכאַמאָל אָנגעהויבן איבערטראַכטן וואָס עס איז אַלס געליגן אין דעם באַקס, און... אינצווישן האָט עפעס אויפגעבליצט אין מח. יאָ, אין דעם באַקס האָבן מיר אויך אַריינגעלייגט דעם "יטב לב פושקע" מיט דאָס געלט וואָס מיר האָבן געהאַט צוזאַמגעזאַמעלט אין קעמפּ, און... דעמאָלט האָב איך פאַרשטאַנען אַז איך בין שוין "כמעט" א געהאָלפענער.

ווי דער באַקאַנטער מאמר חז"ל וואָס אַקטועל אין די איצטיגע וואָכן ווען אידן זענען מתאבל אויפ'ן חורבן ביהמ"ק, אַז ס'איז א משל צו אַן אָרעמע דינסט וואָס איר קריגל איז אַריינגעפאַלן אינעם ברונעם. האָט זי זייער אָנגעהויבן צו וויינען. שפעטער איז אָנגעקומען דאָרט די דינסט פון א רייכע משפחה, וואָס איר טייערע קריגל איז אויך אַריינגעפאַלן אין וואַסער, האָט די אָרעמע דינסט אָנגעהויבן זיך צו פרייען. לשמחה מה זו עושה? נאָר דעם טייערן קריגל וועט מען דאָך נישט לאָזן אין וואַסער, און ווער עס וועט אַרויפברענגען דעם טייערן קריגל, וועט שוין אויך אַרויפברענגען איר אָרעמען קריגל.

דאָס זעלבע האָב איך דאָ אויך געטראַכט. איך בין זיכער אַז דער הייליגער רבי, מרן רביה"ק זי"ע וואָס די פושקע גייט פאַר זיינע הייליגע מוסדות, וועט בשום אופן נישט צולאָזן אַז דער באַקס וואו עס ליגט די פושקע, זאָל פאַרלוירן ווערן, און בזכות וועל איך טאַקע אויך הנאה האָבן אַז מיינע פערזענליכע חפצים וועלן אויך צוריקקומען.

פאַרוואָס אָבער איך האָב געטראַכט אַז איך בין נאָר "כמעט" א געהאָלפענער, איז געווען ווייל איך האָב מיך דערמאָנט נאָך עפעס... אויסער דעם וואָס מיינע קינדער גייען יעדע וואָך מיט די פושקע-זעקל נאָך געלט, לייגן מיר עקסטער אַריין אין די פושקע א באַשטימטן סכום געלט לטובת מוסדות יטב לב, און דאָס האָבן מיר די וואָך געהאַט פאַרגעסן. זייענדיג פאַרנומען מיט מיין עסקנות דאָרט אין קעמפּ, איז מיר דאָס אַרויס פון קאָפּ, און ציענדיג א שטריך פון דעם פאַרלוירענעם באַקס צו די יטב לב פושקע וואָס געפונט זיך אין דעם באַקס, האָב איך פאַרשטאַנען אַז ס'פעלט נאָך א שטיקל פון דעם פּאָזל. געוויס וואַרט נאָך מרן רביה"ק זי"ע בגנזי מרומים אויף דעם וועכנטליכער סכום.

איך האָב גלייך אַרויסגענומען דעם סכום געלט, און עס אַריינגעלייגט אין די אַנדערע יטב לב פושקע וואָס איך האָב אינדערהיים, איך האָב ערליך געזאָגט אלקא דמאיר עננו, און געבעטן דעם אויבערשטן אַז מיין אבידה זאָל אָפּגעפונען ווערן.

אינצווישן איז דער זונטאָג-טאָג דורך, און אין אָווענט באַקום איך א רוף פון דעם קעמפּ-מענעדזשער, וועלכער האָט געהאַט מיט נומער אין זיין סעל, פון דעם וואָס ער האָט דאָנערשטאָג זיך געהאַט פאַרבינדן מיט מיר, צו בעטן אַז איך זאָל אים ברענגען עפעס נייטיג, און ער פרעגט מיך וואָס ס'איז מיין פונקטליכע אַדרעס. וואָס איז? ער האָט עפעס א באַקס אין זיין קאַר, וואָס ער ווייסט אַז עס דאַרף אָנקומען צו מיר.

יאָ, נישט אַנדערש, דער באַקס וואָס איך האָב א גאַנצן טאָג געזוכט, איז אָנגעקומען צו דעם מענעדזשער אין קאַר. ווי אַזוי? איך ווייס נישט, און דער מענעדזשער האָט שוין אויך נישט געדענקט. זייענדיג פאַרנומען מיט די העפטיגע אַרבעט אין קעמפּ, האָט ער נישט צוגעלייגט צופיל קאָפּ, נאָר אַזויפיל ווייסט ער, אַז עס ליגט ביי אים אין קאַר א באַקס וואָס דאַרף אָנקומען צו מיר, און ער האָט מיר דאָס טאַקע אָפּגעברענגט ביז צו די טיר.

ווער האָט עס אַריינגעלייגט ביי אים אין קאַר? הרבה דרכים למקום! דאָס איז זיכער אַז די הייליגע צדקה פון מוסדות יטב לב, און דער כח פונעם מייסד האָט זיכער באַגלייט אַז דער באַקס וואו עס ליגט די פושקע, זאָל נישט פאַרלוירן גיין.

איך האָב פון די מעשה אַרויסגענומען דריי זאַכן. א) כ'האָב גלייך פאַרשטאַנען אַז א באַקס אין וועלכן עס ליגט א יטב לב פושקע, וועט געוויס צוריקקומען צו מיר אַהיים, וכך הוה, ב) פון הימל האָט מען אונז געוויזן, ווי שטאַרק מען קוקט אַרויס אויף דעם קביעות'דיגן סכום וואָס מיר שענקן וועכנטליך פאַר די פושקע, און ג) א זייטיגע נקודה, ווען עס איז מקוים געוואָרן דער שלח לחמך על פני המים, און דאָס וואָס איך האָב מיטגענומען פאַר דעם מענעדזשער דאָס וואָס ער האָט געדאַרפט, האָט צוגעהאָלפן אַז די אבידה זאָל לייכטער אָנקומען צוריק צו אונז, נאָכדעם וואָס ער האָט שוין געהאַט מיין קאָנטאַקט, און אַלעס איז געשטעלט געוואָרן אין פלאַץ בדרך פלא והפלא.

זאָל השי"ת העלפן אַז מיר זאָלן אַלץ זען ישועת ה' כהרף עין.

בכל הכבוד, ב. ח. א. קרית יואל

ראשית ממלכתו

פאַרזעצונג פון זייט 11

הי"ו.

אדש"ה, הנה שמעתי שישנם איזה אנשים ממתתפלי בית מדרשינו בבני ברק, ששולחים את בנותיהם ללמוד בבית יעקב. לזה הנני להודיע בזה, כי זה אחד מהתקנות שתיקנתי בבית מדרשינו, שיתנו להילדים רק חינוך במוסדות שלנו בדרך ישראל סבא, ע"כ מהנחוץ לגדור גדר בזה. והשי"ת ירחם על עמו ואל ארצו בהרמת קרן התורה וישראל. כעתירת הבעה"ח הדוש"ה. חתי"ק.

(אין אידישער איבעזעצונג: צו די מתפללים אין אונזער ביהמ"ד אין בני ברק. כ'האָב געהערט אַז עס זענען דאָ געוויסע מענטש וואָס דאַווענען אין ביהמ"ד אין בני ברק, וואָס שיקן זייערע טעכטער לערנען אין בית יעקב. דעריבער וויל איך מודיע זיין, אַז דאָס איז איינס פון די תקנות וואָס איך **האָב איינגעפירט ביי אונז אין ביהמ"ד, אַז מ'זאָל געבן פאַר די קינדער נאָר דעם חינוך פון אונזערע הייליגע מוסדות, בדרך ישראל סבא. דעריבער זייער וויכטיג איינצופירן פעסטע גדרים אין דעם ענין וכו'.)**

וכך הוה, ס'איז דאָן אפילו געווען א קלער אַז מ'זאָל מאַכן א תקנה, אַז ווער עס שיקט נישט די טעכטער אין סאַטמאַר, זאָל נישט קענען באַקומען קיין עלי', און נישט קענען צוגיין צום עמוד אין ביהמ"ד. למעשה האָט עס שוין נישט אויסגעפעלט, נאָכדעם וואָס דעם רבי'נס תקנה האָט אויפגעטון וואָס עס האָט געדאַרפט, און דער ציבור האָט מער און מער אַריינגעשטעלט די קינדער אין די סאַטמאַרער שולע.

פאַרזעצונג אי"ה

יטב לב
די מקור
הישועות
ביי אנ״ש

וואס האט שוין אויפגעראכטן
אן א שיעור תומכי המוסדות

נחת דקדושה   זרע של קיימא
הצלחה בפרנסה   ישועות ורפואות

אלקי דמאיר ענני

ArtisticGraphics

SPONSORED BY:

EXCELLENT INTERIOR
Your Complete Drywall Source
(718) 986-9931

WHAT-A-BARGAIN

Blucap GROUP

Hartman Design

JK EXPEDITING SERVICES

MTATRADING

Yetev Lev
Eretz Yisruel Inc
POB 2123
Monroe, NY 10949

Non Profit Org.
U.S. Postage
PAID
Mail Way